

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Politické násilí jako nástroj prosazování zájmů

Martin Jurík

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy

Studijní obor Bezpečnostní studia

Diplomová práce

Politické násilí jako nástroj prosazování zájmů

Martin Jurík

Vedoucí práce:

PhDr. Petr Krčál, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů
a literatury.

Plzeň, duben 2022

.....

Poděkování:

Děkuji mému vedoucímu práce PhDr. Petru Krčálovi, Ph.D. za trpělivost, vstřícnost a cenné rady během procesu vypracovávání mé diplomové práce.

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Politické násilí.....	9
3	Soupeřivá politika	11
3.1	Soupeřivá politika a politické násilí	14
4	Politické identity	16
5	Političtí podnikatelé a specialisté na násilí	19
6	Trendy a variace v kolektivním násilí.....	23
7	Terorismus jako soupeřivá politika.....	25
8	Typy interpersonálního násilí související s terorismem	30
8.1	Násilné rituály	30
8.2	Koordinovaná destrukce.....	31
8.3	Rozptýlené útoky	34
9	Stanovení relevantních kritérií.....	36
10	Organizace Islámský stát jako vykonavatel politického násilí	38
10.1	Identita organizace Islámský stát.....	38
10.2	Političtí podnikatelé v organizaci Islámský stát	42
10.2.1	Abú Bakr al-Baghdádí	42
10.2.2	Abú Muhammad al-Adnání	44
10.2.3	Abú Umar aš-Šišání	45
10.2.4	Muhammad Khadir Musa Ramadán	47
10.3	Specialisté na násilí organizace Islámský stát	47
10.4	Rysy politického násilí vykonávaného organizací Islámský stát	50
11	Závěr	54
12	Seznam literatury	57
13	Resume.....	68

1 Úvod

Tato diplomová práce se zabývá interpretací toho, jakým způsobem může být používáno politické násilí k dosažení politických cílů na příkladu organizace Islámský stát. Politické násilí je ve své podstatě velmi široký koncept. Jednotlivé jeho typy se odlišují svými politickými cíli, metodami, zdůvodněním a organizací, přičemž i za nejlepších okolností zůstávají morálně nejednoznačné. Mohou představovat temnou stránku politiky nebo naopak její nejlepší projekt. Fenomén politického násilí je posilován předsudky ve společnosti. Dochází k němu také kvůli polarizaci podle příslušnosti k rase, etnickému původu, náboženství, jazyku a třídě (Apter 1997: 1–2).

Tato práce se konkrétně zaměřuje na kolektivní politické násilí z pohledu teoretika soupeřivé politiky Charlese Tillyho. Z tohoto pohledu je násilí pojímáno jako soupeřivé, protože účastníci vznášejí požadavky, které se dotýkají jejich protichůdných zájmů a zároveň jako politika, protože vždy jde také o vztahy jeho účastníků k vládě. Dojde-li ke kolektivnímu násilí ve větším měřítku, téměř vždy při tom hrají významnou roli političtí aktéři (státní i nestátní) jako útočníci, předměty útoku, konkurenti nebo intervenující činitelé (Tilly 2006: 35–36).

Důvodů pro volbu tématu práce bylo několik. Pohled na aktivity, motivace a ideologické základy Islámského státu optikou kolektivního politického násilí ve formě soupeřivé politiky, může přinést nový vhled do problematiky spojené s IS. Islámský stát jako organizace v současné době upadá, ale stále představuje potencionální hrozbu pro mezinárodní bezpečnost. Propaganda IS a předešlé úspěchy organizace jí stále získávají příznivce. Její členové či sympatizanti páchají teroristické útoky po celém světě. Zároveň stále vyvíjí snahy o vytvoření provincie IS. Toto úsilí by mohlo být úspěšné v selhávajících či křehkých arabských i nearabských zemích, které se potýkají s řadou problémů, jež přispívají k vytvoření příhodného prostředí pro prosperitu a šíření IS. Jde zejména o nedostatky v oblasti rozvoje a samosprávy. Politická reprezentace těchto států často nedisponuje dostatečnou legitimitou a mnohdy zde probíhají etnické a sektářské konflikty. Mezi státy s příhodným prostředím pro prosperitu IS lze zařadit například Jemen, Pákistán či státy sahelsko-saharské oblasti (Ali 2020: 81-83).

Tato práce je koncipována jako případová explanatorní studie, přičemž v teoretické části se bude věnovat konceptualizaci kolektivního politického násilí a terorismu jako forem soupeřivé politiky, a to optikou teoretiků a průkopníků konceptu soupeřivé politiky a výzkumu sociálních hnutí, především těchto tří: Douga McAdama, Sidneyho Tarrowa

a Charlese Tillyho. Teoretický rámec práce přejímá především od posledního jmenovaného amerického sociologa a odborníka na sociální hnutí Charlese Tillyho (27.5. 1925 - 29. 4. 2008) a jeho pro tuto práci klíčového díla „Politika kolektivního násilí“ (2006).

Tento teoretik v něm vytvořil originální typologii interpersonálního násilí, ze které práce přejímá typy, které obsahují charakteristiky spjaté s terorismem. Jedná se o násilné rituály, koordinovanou destrukci a rozptýlené útoky. Rovněž se zabýval rolí politických identit, politických podnikatelů a specialistů na násilí v procesu vzniku, trvání a zániku politického násilí (Tilly 2006: 35-61). I těmi se diplomová práce zabývá. Charles Tilly je navíc spoluautorem už dříve vyšlé publikace „Dynamika sporu“ (2001), ze které práce rovněž vychází, a to společně s výše jmenovanými autory. „Dynamika sporu“ byla základem pro Tillyho autorskou práci „Politika kolektivního násilí“ a je považována za nejambicióznější a pravděpodobně nejdůležitější knihu o sociálních hnutích a s nimi souvisejících jevech napsanou na počátku 21. století.

V praktické části se práce zaměřuje na organizaci Islámský stát jako na vykonavatele politického násilí od roku 2011 do roku 2019 a aplikuje na ní poznatky popsané v teoretické části, a to včetně výše zmíněné typologie. Práce se zde zabývá identitou organizace Islámský stát vztahované k jejím cílům, politickým podnikatelům ve službách IS, jeho specialistům na násilí a rysům politického násilí vykonávaného organizací. Období 2011-2019 bylo vybráno proto, že se v roce 2011 do čela organizace na Blízkém východě postavil Abú Bakr al-Baghdádí, jenž podnikl klíčové kroky k osamostatnění IS od al-Káidy. Tento postup vyvrcholil přejmenováním organizace na Islámský stát v Iráku a Levantě v roce 2013. Poté se al-Káida IS zřekla (Beránek 2016b: 21). Definitivně tím skončilo období finanční a logistické podpory IS ze strany al-Káidy. Era Islámského státu končí v roce 2019, kdy byl Abú Bakr al-Baghdádí zavražděn a organizace byla ještě v témže roce z území Sýrie a Iráku vytlačena (Wilson Center 2019).

Cílem práce je poskytnout interpretaci toho, jakým způsobem je politické násilí ze strany IS používáno k dosažení politických cílů. V případě organizace Islámského státu je hlavním politickým cílem po celou dobu její existence vybudování svrchovaného státu se společností, která se s ním bude jednoznačně identitárně identifikovat. Tento záměr je konstantní a v průběhu času neprošel žádnými výraznými změnami. Odhodlání IS začít okamžitě tento cíl naplňovat v reálném čase ho zásadním způsobem odlišuje od jiných radikálně islamistických hnutí. Takový cíl považují spíše za ideální vizi, avšak jeho

realizace těmito hnutími není v reálném čase ani rétoricky plánována (Ludvík 2020: 105). Z cíle práce vyplývají následující výzkumné otázky: Proč organizace Islámský stát využívá/využívala násilí k politickým cílům? Odkud pramení vnitřní příčiny politického násilí vykonávaného IS? Jaké typy politického násilí organizace Islámský stát ve sledovaném období využívala? A jakým způsobem byly uplatňovány?

Práce je tedy strukturována do dvou částí. První je věnována teorii politického násilí a terorismu ve formě soupeřivé politiky a typům politického násilí, které s terorismem souvisejí. Druhá část je empirická a založená na aplikaci teorie na příkladu, v případě této práce se jedná konkrétně o organizaci Islámský stát.

2 Politické násilí

Násilí představuje středobod teoretických prací zabývajících se vytvářením identit, ustavení zákona a utváření autority. Subjekty jsou formovány prostřednictvím násilí, přičemž normy tohoto formování jako jsou pohlaví, pozice a postavení „jsou z definice násilné“ protože nám jsou dány proti naší vůli (Ruggiero 2017: 43).

Politické násilí, kterým se zabývá tato kapitola, je velmi široký koncept. Běžně je definováno jako použití násilí s politickou motivací (Machová 2020: 3). Odborníci z různých vědních disciplín jej však interpretují rozličnými způsoby. Níže jsou uvedeny čtyři z nich, které demonstrují pestrost interpretací tohoto konceptu. Podle odborníků na sociální hnutí Bosiho a Malthanera politické násilí zahrnuje různorodé spektrum akcí zaměřených na způsobování či způsobení fyzické, psychické a symbolické újmy jednotlivcům a/nebo majetku se záměrem působit na různé cílové skupiny za účelem ovlivnění politických, společenských a/nebo kulturních změn nebo odporování jim. Takto definované politické násilí používají aktéři napříč politickým spektrem a lze do něj zahrnout akce, jako jsou útoky na majetek, bombové útoky, braní rukojmí a podob. Tito autoři také zdůrazňují závislost forem politického násilí na kultuře a jejich vzájemnou propojenost. Formy politického násilí jsou dle nich součástí kontinua násilných taktik a ve většině případů se vzájemně nevylučují. Často se vyskytují postupně nebo současně během procesů eskalace (Bosi, Malthaner 2015: 1, 439).

Expertky na enviromentální studia Schneiderová a Turshenová tvrdí, že politické násilí vzniká jako obava o smysl občanství a zahrnuje odepření občanství nebo zastoupení, neoprávněné zadržování, zotročování, nucené vystěhování z domovů a vlasti a osoby bez státní příslušnosti. Politické násilí se dle nich úzce prolíná s ekonomickým násilím, protože politický status často určuje ekonomické příležitosti (Schneider, Turshen 2019). Z kriminologické perspektivy Vincenza Ruggiera je koncept politického násilí interpretován jako napětí mezi potřebou radikální změny a její lidskou cenou a obsahuje rozdíl mezi oprávněnou a neoprávněnou silou. V prvním případě se jedná o zákonodárné násilí, které může hrát ústřední roli při zavádění nových systémů a určování nové autority. Ale může představovat i zákon zachovávající násilí, když chrání stabilitu systémů a posiluje autoritu. V druhém případě jde o neoprávněnou sílu namířenou proti úřadu. Pro označení těchto dvou druhů násilí Ruggiero využívá termíny institucionální násilí (násilí

shora) a protiinstitucionální násilí (násilí zdola) a oba vnímá jako úzce propojené (Ruggiero 2006: 1).

Pro tuto práci je však zásadní interpretace politického násilí vytvořená americkým sociologem Charlesem Tillym. Ten tento koncept vnímá jako formu soupeřivé politiky, a to v případě, kdy účastníci kolektivního násilí vznášejí požadavky, které se dotýkají jejich protichůdných zájmů a zároveň jde také o jejich vztahy k vládě. Vláda se účastní soupeření jako strana, na niž je nárok vznášen, strana nárokující, nebo jako třetí nezúčastněný aktér. Násilí a vláda se vyznačují dialektickým vztahem. Pokud jsou vlády velmi slabé, v populacích pod jejich nominální jurisdikcí často propuká mezi lidmi násilí. Jsou-li však vlády silné, interpersonální násilí většinou slábne. Nicméně všechny vlády kontrolují koncentrované prostředky násilí ve formě ozbrojených oddílů, armády, stráží a věznic a využívají je k udržení toho, co vládci definují jako veřejný řád. Někteří vládci pomocí nich posilují svou vlastní moc a rozšiřují své materiální výhody. Dojde-li ke kolektivnímu násilí ve větším měřítku, téměř vždy při tom hrají významnou roli vládní síly jako útočníci, předměty útoku, konkurenti nebo intervenující činitelé. Kolektivní násilí a nenásilná politika se neustále prolínají. Většina kolektivního násilí znamená konfrontaci mezi vládou a občany, proto je interakci mezi nimi nutné pečlivě zkoumat (Tilly 2006: 35–36).

3 Soupeřivá politika

Pro porozumění kolektivnímu násilí jako formě soupeřivé politiky je třeba definovat a pochopit samotný koncept soupeřivé politiky. Ne všechna soupeřivá politika totiž vyvolává násilí. Vznášení konkurenčních požadavků v rámci soupeřivé politiky může vést jen za určitých podmínek k aktům poškozování osob či věcí (vzbuřenci zabíjejí vládcy, revolucionáři vyplňují paláce...) a tedy k aktům kolektivního násilí (Tilly 2006: 39).

Soupeřivou politiku lze definovat jako epizodickou, veřejnou, kolektivní interakci mezi tvůrci nároků a jejich objekty, když za je za a) alespoň jedna vláda tvůrcem nároků, předmětem nároků nebo stranou nároků a za b) pokud dojde k realizaci nároků, jsou kvůli ní ovlivněny zájmy alespoň jedné z účastněných stran (McAdam, Tarrow, Tilly 2001: 5). Takto definovaná soupeřivá politika je kauzálně koherentní, a to v tom smyslu, že podobné vztahy příčiny a následku platí v celé její doméně. Je charakteristická také tím, že se některé její rysy neobjevují nikde jinde ve společenském životě (McAdam, Tarrow, Tilly 2009: 261).

Koncept soupeřivé politiky i tak propojuje tři rysy společenského života: spory, kolektivní akce a politiku. Podstatou sporu jsou tvrzení, která se týkají zájmů jiného či jiných aktérů. V nejjednodušší formě sporu jsou vznášeny jednou stranou nároky na stranu druhou. Stranami mohou být jak osoby, tak i skupiny nebo dokonce i instituce. V základní formě uvažujeme o jedné straně jako o subjektu, tedy tvůrci nároku, a o druhé jako o objektu, tzv. příjemci nároku. V nárocích je vždy zahrnut alespoň jeden subjekt, který viditelně dosáhne alespoň jednoho cíle. Škála různých druhů nároků je široká. Nároky zahrnují nesmělé žádosti, pronikavé požadavky, ale i přímé útoky, které pokud by byly realizovány, měly vliv na blaho objektu či jeho zájmy. Spor vždy spojuje subjekty, objekty a nároky, často jsou v něm zapojeny tři nebo více stran. Většina sporů se odehrává mimo soupeřivou politiku. Kolektivní akce se vyznačuje koordinací úsilí ve jménu sdílených zájmů nebo programů. Ve většině kolektivních akcí neprobíhá významný spor a neúčastní se jich vlády. Odehrávají se, stejně jako spory, zpravidla mimo soupeřivou politiku. Do politické sféry se dostáváme prostřednictvím komunikace s vládními činiteli, ať už s nimi jednáme přímo, nebo pomocí zapojení do činností souvisejících s vládními právy, předpisy a zájmy. Politika zahrnuje jak poměrně rutinní záležitosti, jako je žádost o řidičský průkaz, tak až závažné otázky, jako je rozhodnutí

země vstoupit do válečného konfliktu. Ale většina politiky zahrnuje jen malé nebo žádné spory (Tarrow, Tilly 2015: 8).

Přítomnost či nepřítomnost vlád ve sporu představuje rozdíl ze tří důvodů. Za prvé: lidé, kteří ovládají vlády, získávají výhody oproti lidem, kteří je neovládají. V důsledku toho mohou politické spory, byť jen zanedbatelně, ohrožovat výhody pro skupinu či jednotlivce plynoucí z jejich ovládnutí vlády. Za druhé: vládami jsou vždy stanovena pravidla, kterými se spor řídí. Tedy kdo může vznášet kolektivní nároky, jejich povahu, jakými prostředky mohou být vznášeny a s jakými výsledky. Za třetí: vlády disponují značnými donucovacími prostředky jako jsou armády, policejní síly, soudy, věznice a podobně. Dostupnost vládního nátlaku dává výhodu politickým sporům, které se mimo politickou arénu vyskytují jen zřídka. V politickém sporu zůstává násilí ve velkém měřítku vždy eventualitou. Spor spojený s vládami se v některých charakteristikách podobá těm v rodinách, sportu, církvích a podnicích (Tarrow, Tarrow 2015: 8-9).

Po propojení sporů, politiky a kolektivní akce do hry vstupuje moc, sdílené zájmy a vládní politika. Nároky získávají kolektivní podobu, což znamená, že závisí na určitém druhu koordinace mezi jejich uplatňovateli. Nároky se rovněž stávají politickými, protože je jimi předpokládána přítomnost vlád jako kontrolorů, ručitelů nebo regulátorů kolektivního uplatňování nároků a v některých případech přímo jako subjektů nebo objektů nároků (Tarrow, Tilly 2015: 13).

Soupeřivá politika se dělí v závislosti na míře její institucionalizace do dvou podkategorií: uzavřená a transgresivní. O uzavřené soupeřivé politice hovoříme v souvislosti se spory, ve kterých jsou všechny strany dříve etablovanými aktéry a využívají dobře zavedené prostředky pro uplatnění nároků. Při transgresivní soupeřivé politice jsou alespoň některé strany konfliktu nově sebeurčenými politickými aktéry a/nebo musí alespoň některé strany využívat inovativní kolektivní akce. Taková akce zahrnuje nároky, vybírá předměty nároků, zahrnuje kolektivní sebezastupování a/nebo využívá prostředky, které jsou v daném režimu buď zakázané nebo bezprecedentní (McAdam, Tarrow, Tilly 2001: 6-8).

Soupeřivá politika se vyskytuje na veřejnosti v reakci na změny politických příležitostí a hrozeb. Její účastníci v rámci ní vnímají a reagují na různé materiální a ideologické, stranické, skupinové, dlouhodobé a epizodické podněty (Tarrow 2011: 16). Soupeřivou politiku charakterizuje její obrovská variabilita v problémech, aktérech, interakcích, nárocích, sekvencích a výsledcích v závislosti na čase a místě. Tento koncept obsahuje

složité společenské procesy jako jsou vojenské převraty, vzpoury dělníků, sociální hnutí a digitální aktivismus, přičemž jde o velmi odlišné druhy sporů, ale všechny se odvíjejí prostřednictvím složitých interakcí. Jejím základním paradoxem však je opakující se kombinace variací a zákonitostí. Snaží se tak poukázat na zákonitosti ve způsobech, jak se spory odvíjejí. Zkoumá, jak podobné mechanismy a procesy vytvářejí osobité politické trajektorie a výsledky, přičemž bere v úvahu závislost na jejich sociálních základech, jejich kombinacích a politických kontextech, ve kterých působí. Za tímto účelem využívá a definuje celou řadu konceptů, mezi něž patří političtí aktéři, politické identity, místa, podmínky, proudy sporů, epizody, výsledky, mechanismy a procesy (Tarrow, Tilly 2015: 14, 15, 28).

Z mnoha mechanismů, které se kombinují v různých prostředích a situacích soupeřivé politiky, byly odborníky na soupeřivou politiku odhaleny tři nejběžnější. Jedná se o zprostředkování, šíření a koordinovanou akci. Zprostředkování vytváří nového spojení mezi dříve nepropojenými stranami. Šířením jsou přenášeny určité formy sporu, problému nebo způsobu jeho rámování z jedné strany na druhou a koordinovaná akce zahrnuje zapojení dvou nebo více aktérů do vzájemné signalizace a paralelního uplatňování nároků na stejný objekt. Mezi další rozšířené mechanismy, které často prodlužují spor či zvyšují jeho rozsah, patří: posun identity, sociální přivlastňování, konkurence, aktivace hranic, eskalace a radikalizace (Tarrow, Tilly 2015: 31, 36, 37).

Historicky zakořeněné charaktery soupeřivé politiky lze rozřadit pomocí dvou souvisejících metafor z divadelního prostředí a jedné vojenské: představení, repertoáry a kampaně. Soupeřivá představení zahrnují relativně známé a standardizované způsoby, kterými jsou uplatňovány kolektivní nároky jednou skupinou politických aktérů na jinou skupinu politických aktérů. Pod pojmem soupeřivé repertoáry jsou chápány soubory představení, která jsou v současnosti známá a dostupná v rámci určité skupiny politických aktérů a soupeřivé kampaně představují kombinace představení zaměřujících se na konkrétní politiku, přičemž po její implementaci nebo zrušení se obvykle rozkládají. Mnohdy jsou takové kampaně pozorovateli označovány jako „hnutí“, avšak v celé řadě případů zahrnují mnoho aktérů, včetně hnutí, politických stran, zájmových skupin, médií, státních agentů a zainteresovaných pozorovatelů (Tarrow, Tilly 2015: 14-15).

V reakci na změny a vývoj sociálních hnutí od 60. let se vyvinuly tři hlavní vědecké přístupy studia soupeřivé politiky. Strukturální paradigma se nejvíce projevilo v tvorbě modelu politického procesu a ve studiích o sociálních hnutích v západní Evropě

a Spojených státech. Racionalistické paradigma se nejvíce promítlo do studií mobilizace zdrojů. Kulturní přístup se nejlépe uplatnil ve studiu rámování a konstrukce kolektivních identit. Mnoho odborníků přijalo buď strukturalismus, racionalismus nebo kulturalismus jako pro ně hlavní přístup a snažili se posouvat jeho okraje tak daleko, aby demonstrovali jeho silné stránky a identifikovali jeho limity. V polovině 90. let se však někteří badatelé snaží překonat to, co Sydney Tarrow nazval „paradigmatickým válčením“ a začínají hledat v těchto přístupech způsoby syntézy. Mezi prvními učiteli, kteří se o syntézu pokusili, byli John McCarthy, Mayer Zald, Donatella della Porta či Mario Diani. Ti však narazili na řadu limitů. Podle McAdama, Tarrowa a Tillyho je zapotřebí syntetický přístup, ve kterém je zkombinováno hledání společných mechanismů a procesů se znalostí konkrétních podob soupeřivé politiky, jako jsou sociální hnutí a občanské války a je třeba do něj zahrnout konkrétní kontext těchto podob (McAdam, Tarrow, Tilly 2009: 261).

3.1 Soupeřivá politika a politické násilí

Stále více vědců pojímá politické násilí i nenásilný odpor jako formy (nebo soubory forem), které soupeřivá politika někdy nabývá a snaží se identifikovat mechanismy a procesy, které se při vzniku, trvání i zániku politického násilí opakují a prolínají (Goodwin 2012: 2). Ústřední myšlenkou výzkumu procesů radikalizace a vzniku politického násilí z pohledu soupeřivé politiky je představa, že tyto procesy a mechanismy (či dílčí procesy) jsou kauzálně účinné, kvůli čemuž jsou rozhodující při vytváření kauzálních analogií (Bosi, Demetriou, Malthaner 2014: 2). Vědci, kteří se tomuto paradigmatu věnují, vycházejí z teorií a koncepcí výzkumu sociálních hnutí a kladou důraz na kontextualizaci násilí (Goodwin 2012: 2). Dle nich se objevuje v kontextu širších politických, sociálních a kulturních konfliktů. Tato perspektiva zahrnuje kontextualizaci násilných akcí ve třech ohledech. Za prvé, násilí je prostřednictvím ní chápáno jako jedna forma z více forem konfrontace v rámci širšího repertoáru akcí a strategií. Účastníci politického násilí tak z dostupného repertoáru přebírají prvky, které nejen odpovídají jejich identitě a cílům, ale i jednání jejich oponentů a měnícímu se prostředí. Za druhé, zasazuje militantní skupiny do širšího pole aktérů zapojených do konfliktu, jako jsou státní činitelé, protestní hnutí, publikum apod. Všichni tyto aktéři utvářejí vývoj konfliktu, a to kvůli jejich propojení asymetrickými mocenskými vztahy. Za třetí, chápe násilné interakce jako součást širších procesů politického

soupeření. Takové interakce jsou dle této perspektivy považovány za výsledek či součást kauzální dynamiky a časových sekvencí událostí, které jsou vzájemně propojeny prostřednictvím jejich spojení se státem. Tato perspektiva v souhrnu zdůrazňuje vznikající kvalitu politického násilí tím, že je umísťuje do širších politických procesů, vztahových polí a repertoárů akcí (Bosi, Demetriou, Malthaner 2014: 2).

4 Politické identity

V politickém režimu hraje klíčovou roli skutečnost, jaký soubor politických identit se v něm nachází a může se tak zapojit do soupeřivé politiky včetně kolektivního násilí (Tilly 2006: 40). Identita obecně představuje otázku toho, kdo jsme, jaké je naše místo ve světě a kam směřujeme. Tento pojem se vyznačuje vysokou mírou složitosti a mnoha možnými teoretickými přístupy k němu (Šubrt, Kumsa, Ruzzeddu 2020: 83). Mezi dvě dominantní teorie zabývající se problematikou identit patří teorie identity a teorie sociální identity. První jmenovaná teorie se zaměřuje na vysvětlení toho, jak jednotlivci organizují významy identity, uplatňují je v sociálních situacích a reagují na zpětnou vazbu, která souvisí s identitou. Teorie sociální identity se zabývá procesy spojenými s identitou v rámci meziskupinové a vnitroskupinové dynamiky (Davis, Love, Fares 2019: 255). V obou těchto teoriích je „já“ možné brát jako objekt a můžeme jej klasifikovat, kategorizovat nebo pojmenovávat konkrétními způsoby ve vztahu k jiným sociálním klasifikacím nebo kategoriím. V teorii identity se tento proces nazývá identifikace. Teoretici sociální identity jej nazývají sebekategorizace. Prostřednictvím sebekategorizace nebo identifikace se utváří identita (Stets, Burke 2000: 224).

Na otázku, kdo jsme, můžeme odpovědět ve dvou úrovních: individuální osobní a kolektivní skupinové. Teoretici sociální identity Tajfel a Turner tvrdí, že člověk disponuje na individuální úrovni jednou osobní a několika sociálními identitami. Pod pojmem osobní identita si lze představit sebedefinici z hlediska osobních atributů a sociální identitu charakterizuje sebedefinice z hlediska členství v sociálních kategoriích (Van Stekelenburg 2013: 219). Kolektivní identita na skupinové úrovni se týká sdílené definice skupiny, jež se odvíjí od společných zájmů, zkušeností a solidarity jejích členů. Takto definovanou kolektivní identitou se zabývají zejména odborníci na sociální hnutí, přičemž jde také o jednu z částí teorie sociální identity (Whooley 2007: 1). Kolektivní identitu skupiny lze zkoumat prostřednictvím studia symbolů skupiny, přesvědčení, rituálů a hodnot, které její členové sdílejí (Van Stekelenburg 2013: 219).

Kolektivní identita není předem dána, spíše se vytváří prostřednictvím různých procesů a kolektivních akcí, ve kterých jí aktéři hnutí vštěpují relevanci, význam a formu (Whooley 2007: 1). Dle Melucciho samotná kolektivní identita představuje proces, protože je vyjednávána a konstruována opakovanou aktivací vztahů, které spojují jednotlivce se skupinami. Zároveň tvrdí, že je to „interaktivní sdílená definice pole příležitostí a omezení nabízených kolektivním akcím, vytvořená několika jednotlivci“

(Melucci 1995: 43). Konstrukce identit sociálních hnutí a jejich politizaci určují dle Taylora a Whittiera tři hlavní procesy: stanovení hranic, vyjednávání a rozvoj vědomí. Při tvorbě hranic vytvářejí sociální hnutí nové skupinové struktury a hodnoty, prostřednictvím kterých vymezují, kým jsou ve vztahu k ostatním aktérům včetně těch politických (Whooley 2007: 1). Vytvořené hranice nejsou objektivně dané či stabilní, ale existují ve sdíleném významu, který členové skupiny přisuzují členství ve skupině (Van Stekelenburg 2013: 220). Při vyjednávání hnutí interagují s dalšími politickými aktéry, přičemž neustále uplatňují svou sdílenou identitu a snaží se ovlivnit symbolické významy každodenního myšlení a jednání tzv. politizace každodenního života. A konečně, rozvoj vědomí spočívá ve zvyšování povědomí o členství ve skupině a v uvědomění si postavení skupiny ve společnosti ve srovnání s jinými skupinami. Tento proces také poskytuje kolektivní identitě vyšší význam, tím že jí vkládá do ideologického rámce, který přisuzuje vinu za nespravedlnost, proti níž je hnutí mobilizováno. Politizace identit tak probíhá jako sled politizujících událostí, které postupně transformují vztah skupiny k jejímu sociálnímu prostředí. (Van Stekelenburg 2013: 220; Whooley 2007: 1).

V perspektivě teoretika soupeřivé politiky Charlese Tillyho zahrnuje kolektivní politická identita nejméně jednu skupinu dříve spojených osob zapojených do vznášených požadavků mezi nimiž se šíří obecně přijímané příběhy o jejich strategické situaci, rovněž mezi nimi panuje shoda ohledně příležitostí, dostupných způsobů jednání, pravděpodobných důsledků tohoto jednání, hodnocení těchto důsledků, vzpomínek na předchozí spory, schopnosti jednat, hrozeb a inventářů jiných pravděpodobných účastníků jednání. V realitě mají aktéři disponující takto definovanou identitou obecně ustanovené předchozí vztahy (soupeřivé či jiné) k různým kolektivním aktérům. Tyto vztahy jim umožňují utváření vnitřních struktur a pomáhají tvořit jejich příběhy. Ustavující jednotky aktérů vznášejících požadavky často netvoří konkrétní lidé, ale organizace, skupiny, svazky sociálních vztahů a sociální místa, jako jsou sousedství a zaměstnání. Aktéři jsou tvořeni sítěmi, které rozvíjí sdílenou historii, kulturu, a kolektivní vazby s jinými aktéry. Takové politické kolektivní identity o sobě však většinou netvrdí, že mají síťovou strukturu. Zároveň jsou vystaveny neustálému zpochybňování a jsou předmětem vyjednávání. Pro Charlese Tillyho stejně jako pro Taylora a Whittiera tvoří základní prvek kolektivních politických identit stanovení hranice oddělující „nás“ od „nich“, přičemž také zdůrazňuje důležitost sdílených příběhů

o těchto hranicích, sociálních vztahů navázaných přes hranice a sociálních vztahů uvnitř hranic (Tilly 2006: 40–41).

Hlavní funkcí kolektivní politické identity je dle Tillyho tvořit odrazový můstek k vznášení požadavků. Vládní činitelé je dělí na legitimní a nelegitimní, uznané a neuznané. Politická práva se rodí v bojích o uznání. Souboj o uznání a legitimitu je silně ovlivňován nacionalismem a širokou řadou dalších identit (Tilly 2006: 41). Velká část tzv. politiky identit, která je dle postmodernismu druhem reformního politického aktivismu (Bernstein, 2005: 66), spočívá v zápasech o legitimitu a uznání. Tyto souboje se odehrávají uvnitř hranic, přes hranice, kolem příběhů, které jsou spojeny s těmito hranicemi, kvůli vedení a povaze hranic, a ohledně vztahů mezi lidmi, kteří se s konkrétní politickou identitou ztotožňují a jinými politickými aktéry, včetně vládních činitelů (Tilly 2006: 42).

5 Političtí podnikatelé a specialisté na násilí

Jedná se o dva typy politických aktérů, kteří nápadně vystupují v účasti na kolektivním násilí (Tilly 2006: 42). Politické podnikatele lze široce definovat jako agenty, kteří jsou inovativní, disponují rozsáhlou sítí nebo vykazují dobrou znalost procesu tvorby politik (Christopoulos, Ingold 2015: 477). Dle Schneidera, Teskeho a Mintroma je možné tento koncept vysvětlit jako tvůrce myšlenek, „protlačovatele“ myšlenek, přičemž tyto autoři kladou důraz na důležitost schopnosti politických podnikatelů objevovat a rámovat příležitosti takovým způsobem, který vytváří poptávku po navrhovaném (Schneider, Teske, Mintrom 1995: 1–3).

Političtí podnikatelé jsou aktéry s výraznými behaviorálními a vnitřními rysy, které ovlivňují pravděpodobnost jejich prosazení se do role politického vůdce a zprostředkovatele sítí. Mezi tyto rysy patří intelektuální schopnosti, dovednosti pro budování týmu, dobrá znalost své domény, pověst, rozsáhlé sítě, strategická vize a houževnatost. Političtí podnikatelé také disponují jedinečnou funkcí politického užitku, která určuje pravděpodobnost investice jejich politického kapitálu do konkrétní politiky nebo akce. Jejich schopnost politické intervence ovlivňují specifická sociálně-politická omezení. Političtí podnikatelé rovněž mají jedinečné vztahové atributy, které ovlivňují kontrolu informačních toků jejich příslušných politických sítí a jejich relativní moc, např. politický kapitál. Jsou považováni za silně strategické, mají vlastní zájmy a uplatňují svou moc tím, že buď využívají slabé aktéry nebo ovlivňují mocné aktéry (Christopoulos 2006: 758–759).

Političtí podnikatelé disponují významným vlivem na přítomnost, formu, absenci, místní zasazení a intenzitu kolektivního politického násilí. Vytvářejí nové vazby mezi dříve nespojenými sociálními místy. Také se specializují na aktivaci (v některých případech i deaktivaci) hranic, příběhů a vztahů, spojování (v některých případech i rozpojování) odlišných sítí a skupin, koordinaci a reprezentaci (Tilly 2006: 42). Tito aktéři rovněž dokážou velmi efektivně reagovat na výjimečné výzvy a povznést se nad své vrstevníky pomocí strategického myšlení a schopnosti manipulovat se svým prostředím (Christopoulos 2006: 757).

V případě, kdy političtí podnikatelé prosazují násilí, konají tak prostřednictvím řady nástrojů, mezi něž patří aktivace hranic, vztahů a příběhů, v nichž už se historie násilí akumulovala, spojování již násilných aktérů s jejich původně nenásilnými přívrženci, koordinace destruktivních kampaní a reprezentace svého voličstva pod pohružkou násilí.

Politici podnikatelé prostřednictvím aktivace, spojování, koordinace a reprezentace hromadí příležitosti, což vytváří nerovnost. Příležitosti se hromadí za předpokladu, že politici podnikatelé odsunují soupeřící strany, aby sami koordinovali a reprezentovali některé nebo všechny z těchto sítí, budují nebo aktivují hranice mezi my a oni mezi svými sítěmi a lidmi stojícími mimo, čerpají z těchto sítí nezbytné zdroje, které využívají tak, aby podpořili kolektivní požadavky, reprodukovaly jimi vybudované struktury, a aby si zároveň udrželi u moc (Tilly 2006: 42–43).

Mnohdy se politici podnikatelé uchylují až k vykořisťování. Při tomto procesu mocná propojená skupina lidí ovládá zdroje, ze kterých čerpá díky koordinaci úsilí lidí stojících mimo zvýšené zisky. Lidem vynakládajícím úsilí však skupina nepřiznává jeho plnou hodnotu (Tilly 2006: 19, 43). Politici podnikatelé vykořisťují v případě, kdy koordinují činnost velké koalice způsobem, jež zvýhodňuje nějakou menší frakci uvnitř této koalice. Tento fakt pomáhá vysvětlit proč politici podnikatelé v mnoha případech prosazují kolektivní násilí, ačkoli v objektivním zájmu voličstva by bylo v dané situaci demobilizovat, držet se v pozadí nebo se stáhnout. Politici podnikatelé se tak soustředí na aktivaci hranic, které slouží jejich vlastním interpretacím kolektivních výhod (Tilly 2006: 43).

Politici podnikatelé se většinou dostávají do popředí prostřednictvím využití neefektivit politické reprezentace nebo veřejné správy. Investují politický kapitál úměrně odhadovaným příležitostem a nepřímo úměrně jejich odhadu souvisejících rizik (Christopoulos 2006: 759). Neúspěch politických podnikatelů v některé z jejich funkcí však často vyvolá kolektivní násilí uvnitř hranic koalice, protože o kontrolu nad aktivací, spojováním, koordinací a reprezentací bojují další soupeřící podnikatelé a jejich přívrženci (Tilly 2006: 43).

S politickými podnikateli se často překrývají či doplňují specialisté na násilí, tedy lidé, kteří ovládají prostředky poškozování osob a věcí. Těmi disponuje každá vláda. Jedná se například o vojáky, policisty, dozorce apod. Mnoho jich však funguje mimo vládu, a dokonce navzdory vládě, například teroristé, gangsteři, bandité, gerilové bojovníci... Většina z nich usiluje o politické interakce manipulace s jinými bez jakéhokoli poškození (Tilly 2006: 43). Velkým fenoménem v kontextu s IS a občanskou válkou v Sýrii je kategorie specialistů na násilí zvaná zahraniční bojovníci (Borum, Fein 2017: 248). Ty lze definovat dle Cerwyna Moora a Paula Tumeltyho jako „nepůvodní, neteritorializované bojovníky, kteří, motivováni spíše náboženstvím, příbuzenstvím

a/nebo ideologií než finanční odměnou, vstupují do konfliktní zóny, aby se účastnili nepřátelských akcí“ (Moore, Tumelty 2008: 412). Zahraniční bojovníci jsou často zodpovědní za prodlužování ozbrojených konfliktů, přičemž se zpravidla vyznačují vyšší mírou použitého násilí než domorodí bojovníci (Borum, Fein 2017: 261).

Schopní specialisté na násilí využívají hrozby násilím tak přesvědčivě, že se ostatní podvolují, než dojde k poškození. Příležitostné demonstrace krutosti však pozici specialistů upevňují, ale zdržení se viditelných napadení ji poškozuje. V průniku politických podnikatelů se specialisty na násilí najdeme vůdce žoldáků, mezinárodní obchodníky se zbraněmi, vojenské vládcy, regionální vojenské velitele a politické postavy, které disponují vlastními ozbrojenými jednotkami. Specialisté na násilí se systematicky liší tím, jak blízko mají k vládě a jak jsou vládami podporováni. Někdy mohou být organizováni v odporu proti jiné či jiným již existujícím organizacím specialistů na násilí a jejich politika není oddělena ostrou hranicí od politiky ozbrojených sil (Tilly 2006: 43, 44, 47,48).

V masovějších podobách kolektivního násilí po celém světě hrají specialisté na násilí významnou roli. Jejich ústřední pozice má pro studium kolektivního násilí tři hlavní implikace. Za prvé, zauímají spolu s politickými podnikateli prvořadé místo mezi mobilními a zprostředkujícími aktéry. Za druhé, specialisté neslouží zájmům entit, se kterými jsou spojováni. Disponují svou vlastní dynamikou. Opakovaně se uchylují k vykořisťování, hromadění příležitostí, a to v některých případech na úkor jejich voličů či nominálních zaměstnavatelů. Každé vysvětlení variací kolektivního násilí musí obsahovat minimálně odpověď na otázku, jak tito specialisté kontrolují a získávají donucovací prostředky a dovednosti? Za třetí, místní zasazení kolektivního násilí v určitém režimu a jeho rozsah je silně ovlivněn povahou vazeb mezi specialisty na násilí a vládami. Míra kolektivního násilí se přímo úměrně zvyšuje s velikostí geografického pole působnosti, rozsahem zdrojů a mírou soudržnosti organizací, které se specializují na využití donucovacích prostředků. Demokratickou občanskou kontrolou specialistů na násilí jsou však tyto důsledky tlumeny. Pokud se specialistům na násilí daří demokratické občanské kontrole odolávat, kolektivní násilí narůstá. V místech, kde se prostřednictvím účasti na organizovaném násilí otevírají cesty k politické a ekonomické moci, se kolektivní násilí umocňuje. Specialisté na násilí se angažují zejména v typech násilné interakce Tillym nazvaných koordinovaná destrukce a oportunismus. Násilí a hrozby nevyužívají jen pro užitek nebo pro potěšení, ale i k uskutečňování vlastních projektů

(Tilly 2006: 48–49). Interakce mezi specialisty na násilí, politickými podnikateli a dalšími politickými aktéry ovlivňují rozsah, povahu a předměty poškození. V závislosti na typu režimu se ve veřejné politice systematicky mění postavení specialistů na násilí a politických podnikatelů (Tilly 2006: 49).

6 Trendy a variace v kolektivním násilí

Důležitou charakteristikou trendů a variací je předpoklad, že aktivace a upevňování hranic stojí za významnou částí kolektivního násilí. Každá populace nebo jedinec disponuje vícero identitami, tedy i vícero hranicemi. Prostřednictvím aktivace dochází k vydělení jedné z těchto sdílených hranic a postavení této hranice proti jiným identitám. Čím větší je důraz na jedinou hranici, tím rozsáhlejší je koordinace mezi násilnými aktéry a tím vyšší je významnost poškození ve všech interakcích. Typy hranic a možnosti jejich aktivace se liší v závislosti na druhu režimu (Tilly 2006: 81–82). Politické režimy se od sebe odlišují ve třech ohledech, které významně ovlivňují intenzitu a povahu kolektivního násilí v nich. Jde o schopnost vládnout, tedy do jaké míry vládní činitelé kontrolují aktivity, zdroje a populaci na ovládaném území, o demokracii, tudíž do jaké míry si příslušníci populace pod vládní jurisdikcí udržují rovné a široké vztahy s představiteli vlády, uplatňují kolektivní kontrolu zaměstnanců vlády, zdrojů a zároveň jsou chráněni proti svévolnému jednání vládních činitelů a o jejich vzorec tolerovaných a předepsaných aktů. Obecně platí, že čím vyšší schopnost režimu vládnout v kombinaci s nízkou úrovní demokratizace, tím vyšší poměr veškerého kolektivního násilí a čím vyšší úroveň demokratizace režimu, v kombinaci s vysokou schopností vládnout, tím nižší poměr veškerého kolektivního násilí (Tilly 2006: 49–60).

Při nárůstu násilí z malého do velkého měřítko se uplatňují v různém sledu a kombinacích tři procesy. Političtí podnikatelé provádějí koordinaci, aktivaci a reprezentaci. Z této činnosti většinou vyplývá nebo jí provází polarizace – rozšiřuje se politický a sociální prostor mezi soupeřícími nárokujícími aktéry a jsou přitahováni původně umírnění aktéři k jednomu z obou extrémů. V důsledku polarizace a politického vyjednávání se zvyšuje nejistota v přeshraničních vztazích. Násilí tak nabývá na významnosti. Lidé reagují na ohrožování usazených sociálních systémů, které na hranicích vytvořili. Významnost násilí ve všech interakcích narůstá, protože se snižuje záruka, že nenásilné postupy povedou k úspěšnému výsledku. Nejistotu ohledně hranic vytváří několik procesů. Ztráta schopnosti překlenujících orgánů prosazovat původní omezující dohody, jež zavazovaly aktéry na obou stranách hranice. Kroky těchto orgánů, které ohrožují přežití klíčových spojujících struktur v rámci populací na jedné straně, přičemž ty na druhé straně šetří nebo jim prospívají. Orgány už nejsou efektivní v kontrole stávající hranice, neudržují v mezích individuální agresivitu, neregulují použití zbraní, což přeje přeshraničnímu oportunismu včetně odplat. Na jedné ze stran hranice

čelí vůdci odporu konkurenci či odporu dobře organizované části svých bývalých stoupenců. Morální, materiální a politická podpora aktérům na té či oné straně hranice je stranou zvenčí měněna, zvětšována či zmenšována. Díky takovým procesům jsou ovlivňovány nejen hranice, ale i příběhy a sociální vztahy s nimi spojené (Tilly 2006: 82–83).

Variace ve výskytu, významnosti, koordinaci, aktérech a politickém dopadu vznášení požadavků a relevanci identity v něm lze vysvětlit pomocí dvou klastrů odpovědí: aktivace-potlačení a začlenění-separace. První klastř obsahuje mechanismy, které aktivují nebo deaktivují existující hranice, vazby a příběhy. Za aktivací a potlačením ve větším měřítku většinou stojí političtí podnikatelé, přičemž tento klastř má zvláště silný vliv na významnost násilí v politických interakcích. Na tom, jaký má režim soubor tolerovaných, předepsaných a zakázaných aktů, závisí snadnost aktivace a potlačování různých politických identit. Meze dané režimem vytyčují zásadním způsobem pobídky a příležitosti k poškozování (Tilly 2006: 83–84).

V druhém klastru se nachází mechanismy, jež vytváří spojení mezi sociálními místy nebo trhají stará spojení. V tomto klastru hrají klíčovou roli specialisté na násilí, političtí podnikatelé nebo obě skupiny dohromady. Začlenění a separace mají zásadní dopad na koordinaci násilí. Začlenění podporuje koordinaci ve velkém měřítku, přičemž separace napomáhá koordinaci v malém měřítku. Začleňování a separace jsou rovněž vymezeny konfiguracemi tolerovaných, předepsaných a zakázaných aktů režimu (Tilly 2006: 83–84).

7 Terorismus jako soupeřivá politika

Výzkum politického násilí se vyznačuje zásadními neshodami ohledně toho, co představuje terorismus. Odborníci na sociální hnutí chápou terorismus jako formu soupeřivé politiky, kterou lze analyzovat pomocí postupů a mechanismů používaných při výzkumu sociálních hnutí. Používané postupy, mechanismy i samotné definice terorismu se však v jednotlivých výzkumech často liší (Beck 2008: 1565). Tato kapitola nejdříve demonstruje různorodost pojetí tohoto konceptu, a s ním spjatých kategorií, mechanismů a procesů, na příkladech tří významných autorů, kteří se problematikou z této perspektivy zabývají. Poté se zaměřím na přístup Charlese Tillyho.

Vedoucí výzkumná pracovnice Národního výzkumného ústavu světové ekonomiky a mezinárodních vztahů E. M. Primakova Ekaterina Stepanova (Estepanova.net: nedatováno) definuje terorismus jako „předem promyšlené použití nebo vyhrožování užitím násilí proti měkkým – civilním a jiným nebojovým – cílům k vytvoření širších zstrašovacíh a destabilizačních účinků za účelem dosažení politických cílů vyvíjením tlaku na stát a společnost“ (Stepanova 2014: 276). Teroristické prostředky jsou využívány při asymetrické konfrontaci na (sub)národní či nadnárodní úrovni mezi státem, skupinou států, či mezinárodní organizací a nestátním aktérem. Mezi aktéry panuje statusová a ve většině případů i mocenská asymetrie (Stepanová 2008: 14, 17). Státní či státem založení aktéři, i když disponují mocenskou i statusovou výhodou, však jednoznačně neporazí ty nestátní. Oba typy aktérů mají své přednosti i slabiny. Násilní nestátní aktéři zpochybňují globální řád, či jednotlivé aktéry v mezinárodním systému, např. státy, se spoléhají spíše na vysoký mobilizační potenciál extremistických ideologií a specifický organizační systém, než na status nebo konvenčně chápanou moc. Hlavní komparativní výhodu terorismu představuje na lokální i globální úrovni vzájemně se posilující spojení mezi jeho ideologickými a organizačními aspekty (Stepanova 2014: 276). Dle Stepanové lze pochopit dominantní vzorce terorismu prostřednictvím studia souboru vzájemně propojených, dynamických a nelineárních procesů. Mezi tyto nelineární procesy autorka zahrnuje „pokračující transnacionalizaci terorismu na různých úrovních světové politiky a další stírání hranic mezi tradičními kategoriemi domácího a mezinárodního terorismu“, „neustále se objevující nové lokálně-regionální kontexty pro vzplanutí teroristických aktivit“, „další vývoj a transformace dominantních ideologických forem terorismu“, dynamické formování hybridních, síťových a post-síťových organizačních modelů ozbrojených aktérů využívajících teroristické prostředky“ a „modernizaci logistických,

finančních a především informačních a komunikačních taktik, prostředků a metod, jakož i rozšíření škály cílů“ (Stepanova 2014: 275). Tyto procesy jsou ovlivňovány zásadnějšími a širšími trendy světové politiky. Patří mezi ně nové možnosti manipulace související se vznikem a zhušťováním globálního (globálně-lokálního) informačního a politického prostoru, jen malý úpadek jednostranného, přímého a úmyslného násilí proti civilistům v porovnání s výrazným poklesem úmrtí v souvislosti s velkými konvenčními válkami a obecně narůstající asymetrické násilí, ať už ve formě „nového intervencionismu“ generovaného předními světovými státy a jejich bloky, tak ve formě povstalectví a teroristické činnosti (Stepanova 2014: 275).

Z perspektivy emeritního profesora na katedře sociologie na University of North Carolina v Chapel Hill Anthonyho Oberschalla (*Mobilizing Ideas*: nedatováno) terorismus představuje „extrémní, násilnou reakci na neúspěšný politický proces, do kterého se zapojily politické režimy a jejich etničtí a ideologičtí protivníci v zásadních otázkách správy věcí veřejných“ (Oberschall 2004: 26). Označení jednotlivce či skupiny za teroristy je dle něj silně ovlivněno úhlem pohledu. Pro některé se jedná o teroristy, pro jiné o bojovníky za svobodu. Konflikt mezi disidenty a státem podle Oberschalla může vyústit v používání teroristických praktik na obou stranách. Páchání násilí teroristy má dle něj tendenci směřovat k eskalaci a vyšší brutalitě. Tento autor aplikuje na terorismus jako politickou strategii čtyři dimenze analýzy kolektivní akce: nespokojenost, ideologii živící křivdy, politickou příležitost a schopnost organizovat. Všechny tyto dimenze musí být pro vznik a úspěch kolektivní akce pozitivní hodnoty. Ve společnosti tak musí existovat rozsáhlá nespokojenost, z níž pramení přesvědčení, že se jí nelze zbavit obvyklými způsoby. Ve druhé dimenzi je nespokojenost rámována do legitimních křivd prostřednictvím systému víry nebo ideologií široce rozšířenou v populaci. Další dimenzi tvoří politická příležitost, v rámci níž je analyzována podpora veřejného mínění, příznivost mezinárodního klimatu, političtí spojenci a v případě terorismu státní podpora a sponzoring. Poslední dimenzí je organizační schopnost, která zahrnuje vedení, nábor, fundraising, rozhodování a interní komunikaci (Oberschall 2004: 26–29).

Profesor sociologie na New York University zabývající se politickým násilím a terorismem Jeff Goodwin (NYU: nedatováno) zastává názor, že je třeba jasně rozlišovat státní terorismus a opoziční formy terorismu, a to kvůli porozumění vztahu mezi nimi. Opoziční terorismus dle něj zahrnuje „strategické použití násilí a hrozeb násilí ze strany opoziční politické skupiny proti civilistům nebo nebojujících a obvykle je určen

k ovlivnění několika publik“ (Goodwin 2006a: 2028). Terorismus je dle Goodwina povětšinou organizován povstaleckými skupinami nebo sítěmi, přičemž tvoří součást jejich větších politických a vojenských kampaní. Tito aktéři jej často používají jako poslední možnost (Goodwin 2006b: 329). Tento autor vytvořil teorii kategorického terorismu, podle níž lze nestátní terorismus rozřadit podle jeho zaměření do dvou kategorií. První z nich je „selektivní“ nebo „individualizovaný“ terorismus. Cílem této verze jsou nebojující, a to kvůli jejich individuální identitě nebo roli. Druhou kategorií představuje „kategorický“ terorismus, jehož cílem jsou anonymní jednotlivci na základě jejich příslušnosti, nebo zdání, že přísluší ke konkrétní národnosti, etnické nebo náboženské skupině, sociální třídě nebo jiné kolektivitě. Konkrétně se jedná o jednotlivce, kteří jsou teroristy považováni za tzv. civilní spolupachatele, kteří dle nich mají prospěch a podporu nepřátelských politik nebo vlád a/nebo disponují značnou schopností ovlivňovat státy, které používají rozsáhlé, nerozlišující násilí proti revolucionářům a jejich příznivcům. Sociální konstrukce civilních spolupachatelů je ovlivněna tím, jak teroristé chápou existující politický řád, který se snaží změnit. Hlavní strategický cíl kategorického terorismu představuje ukončení podpory, či změna určitých vládních politik nebo vlády samotné ze strany jednotlivce či skupiny vnímané teroristy jako spolupachatele (Goodwin 2006a: 2030, 2031, 2037).

Charles Tilly před pojmem terorismus upřednostňuje koncept teroru. Jakákoli definice terorismu, teroru nebo teroristů však dle něj vždy vylučuje některé kandidátské akce a události. Samotné označování skupin či jednotlivců za teroristy je pro něj stejně jako pro Oberschalla silně podmíněno úhlem pohledu toho, kdo je „nálepkuje“ (Tilly 2006: 233). Tilly definuje teror jako „asymetrické použití hrozeb a násilí proti nepřátelům za použití prostředků, které nespádají do forem politického boje běžně fungujícího v rámci nějakého současného režimu“ (Tilly 2004: 5). Nahlíží na něj ze vztahové perspektivy a chápe jej stejně jako výše zmínění autoři zabývající se terorismem, potažmo terorem ve vztahu se soupeřivou politikou jako na politickou strategii. Ta je dle něj uplatňována a rozšířena v celé řadě skupin a ideologií, přičemž má celou řadu terčů (Tilly 2005: 11). Teror tak není možné obecně přisuzovat extrémismu, fundamentalismu nebo tmářství. Strategie teroru dle něj obvykle zasahuje tři různé cílové skupiny: samotné cíle, potenciální spojence pachatelů a třetí strany, které v některých případech mohou spolupracovat s některou z předešlých skupin. Efektivní teror má za následek změnu nebo potlačení neschváleného chování cíle, posílení postavení pachatelů u potenciálních

spojenců a posunutí třetí strany k větší spolupráci s organizací pachatelů a vyhlášeným programem. Prostřednictvím teroru se aktéři většinou snaží prosadit požadavky na uznání, nápravu, autonomii nebo předání moci (Tilly 2004: 9). Pod takto definovaný teror spadá široká škála násilných interakcí jako jsou v některých režimech atentáty na politické vůdce, v jiných pak okázalé exemplární tresty či útoky na občany obecně (Tilly 2006: 173).

Teror využívají jak režimy, tak neoprávněné skupiny a často jej střídají s jinými politickými strategiemi nebo s politickou nečinností. Skupiny a sítě, které se specializují čistě jen na teror, zůstávají nestabilní a pomíjivé. Většina použití teroru je doplňkem nebo vedlejším produktem bojů, v nichž se účastníci zapojují současně nebo postupně do jiných rutinnějších druhů vznášení politických nároků. Skupiny a sítě zabývající se terorem se značně překrývají s vládou zaměstnanými či vládou podporovanými specialisty na násilí (armády, policie, milice, polovojenské jednotky apod). Když tomu tak není, snaží se napodobit jejich formy organizace. Strategie teroru tak zahrnuje akce členů skupin zapojených do širších politických bojů, jeden nástroj trvale organizovaných specialistů na násilí ať už vládou zaměstnaných či vládou podporovaných a dominantní nástroj odlišných, angažovaných skupin a sítí aktivistů (Tilly 2004: 5–6). Mezi politické aktéry, kteří se s největší pravděpodobností uchýlí k použití mimořádných forem vyhrožování a násilí proti nepřátelům, patří lidé ze dvou kategorií. První z nich tvoří lidé stojící v jedné řadě s vnějšími nepřáteli režimu a druhou lidé uvnitř režimu, kterým jsou upřeny obvyklé formy vznášení požadavku. Zamezení běžného přístupu k těmto formám se může vyskytnout v průběhu běžného soupeření (Tilly 2006: 173–174).

Tilly rozřazuje aktéry uplatňující teror do čtyř kategorií, a to podle toho, jestli patří ke specialistům na násilí či nikoli a zda teror uplatňují na operačních územích, kde byly jejich organizace založeny, nebo jinde. Autonomisty představují všechny politicky aktivní skupiny, jejichž členové v určitých případech provádějí teroristické útoky na symbolické objekty, úřady, soupeře nebo stigmatizované obyvatelstvo na svém vlastním území, přičemž nejsou trvale organizovanými specialisty na nátlak. Další kategorií jsou fanatici, kteří mezi sebou udržují podobná spojení, ale své násilné činy páchají mimo území své vlastní základny. Mezi nimi je možné nalézt dlouhodobé exulanty, kteří se vracejí domů, aby zaútočili na své nepřátele. Třetí skupinu tvoří vládní, nevládní a protivládní militanti. Ti udržují trvalé organizace donucovacích specialistů a provádějí teror v oblasti, kde se nachází jejich základna. Poslední kategorií jsou konspirátoři, kteří

organizují specializované úderné síly pro operace mimo oblast, kde se nachází jejich základna (Tilly 2005: 11).

V typologii kolektivního násilí vytvořené Charlesem Tillym teror nenajdeme jako samostatnou formu násilí, ale lze jeho praktiky nalézt ve více formách násilí, a to v násilných rituálech, koordinované destrukci a rozptýlených útocích. V koordinované destrukci dokonce konspirační teror tvoří jednu z jejích kategorií.

8 Typy interpersonálního násilí související s terorismem

8.1 Násilné rituály

Jedná se o poškozovací interakce, při kterých se přinejmenším jedna koordinovaná a poměrně dobře definovaná skupina drží známého scénáře, jenž předpokládá, že při soupeření o prvenství v nějaké uznávané aréně budou její členové poškozovat sebe nebo jiné. Scénáře násilných rituálů rozlišují mezi terči útoku, způsoby poškozování, náležitými a nenáležitými účastníky. Násilné rituály se vyznačují extrémní mírou koordinace mezi násilnými aktéry a extrémní mírou významnosti násilí ve všech relevantních sociálních interakcích. Vytvářejí se pro ně specifické verze politických podnikatelů a specialistů na násilí. Identity, které se násilných rituálů účastní, mají mezi sebou přesně definovány hranice, příběhy o těchto hranicích, vztahy přes tyto hranice a vztahy uvnitř nich. Dříve existující vztahy mezi účastníky jsou tlumeny, pokud přesně neodpovídají hranicím těchto identit, které rituály aktivují. Násilný rituál ostře rozlišuje mezi účastníky na jedné straně a pozorovateli a diváky na straně druhé. V násilných rituálech je jejich účastníky zpravidla tolerována velmi omezená škála poškozujících akcí, a ti kteří tyto meze přestoupí, jsou trestáni nebo vyloučeni. Násilné rituály se odehrávají v poměrně přesně vymezeném obvodu, za nímž brání pokračování třetí strany, jsou zde také stanovena mimořádně jasná kritéria úspěchu a neúspěchu. Účastníci soupeří o relativně pevně dané a konečné sázky. Vítězové svůj triumf často bezprostředně oslavují. Organizátoři rituálů se často snaží zdůraznit rozdíly mezi skupinami pomocí různých prostředků, například předepsaného odlišujícího oblečení (Tilly 2006: 87, 88, 91, 95).

Organizace násilných rituálů staví do popředí určité mechanismy a procesy, které se v nich opakují. Jedná se o aktivaci/deaktivaci hranic, polarizaci, soupeřivé předvádění (postupné nebo simultánní signalizování schopnosti ze strany dvou či více aktérů v téže aréně), monitorování (neustále je prováděn dohled nad jednáním na určitém sociálním místě), omezování (kolem aktéra, skupiny aktérů, místa, či jiného sociálního bojiště je budováno relativně neproniknutelné opevnění) a potvrzení/nepotvrzení (vnější orgány uznají právoplatnost aktérů, jejich aktů a nároků, v případě nepotvrzení je takové uznání činiteli odňato činiteli, kteří potvrzení vydávají) (Tilly 2006: 89).

Násilné rituály se odehrávají v oblasti kontaktních sportů, ale i mimo ni. Zahrnují například krevní mstu, čestné duely, obřady zhanobení či stylizované bitvy mezi fanoušky. Lze je rozdělit na ty, ve kterých mají přinejmenším dvě ze stran rovnocenné postavení (např. kolektivní zápasy) a ty, kde jedna strana začíná s daleko větší silou než druhá (např. hanobící obřady). Při vytvoření koalice se jeden typ rituálu může proměnit v druhý, v obou případech je však účastníky aktivována a udržována konkrétní hranice, přes kterou je násilí směřováno (Tilly 2006: 87, 90).

Násilné rituály zpravidla odrážejí a upevňují existující systémy nerovnosti. Při jednostranných rituálech jako jsou hanobící obřady a veřejné popravy se stávají obětmi lidé, kteří jednali proti stávajícímu řádu. V některých případech tyto rituály mohou přecházet ve vzpouru či odpor ze strany lidí, kteří sdílejí s potrestanými to, že jsou obětmi hromadění příležitostí a vykořisťování. Ve formách násilných rituálů, které zahrnují dva nebo více tradičních soupeřů, se obvykle nestaví vykořisťovatelé proti obětem, ale odehrávají se zde zápasy o přednostní postavení v hierarchii a obecně se zde potvrzují celkové systémy nerovnosti (Tilly 2006: 91).

Rituální násilí za nepřítomnosti dohlížejících pozorovatelů a kontroly hranic skýtá pro účastníky příležitost k podvádění a eskalaci konfliktu. Původně omezené soupeření, tak může přerůst v koordinovanou destrukci či oportunistus. Režimy se od sebe odlišují tím, do jaké míry přikazují nebezpečným aktivitám přítomnost pozorovatelů a jak efektivně střeží hranice kolem nich. V nedemokratických režimech s nízkou schopností vládnout se vyskytují nejrozmanitější a nejvražednější formy násilných rituálů. Každý typ režimu však disponuje svou vlastní formou ritualizované destrukce (Tilly 2006: 105).

8.2 Koordinovaná destrukce

Koordinovaná destrukce představuje podoby násilí, ve kterých osoby nebo organizace, jež se specializují na používání donucovacích prostředků, provádějí programy poškozování lidí nebo věcí. Z definice vyplývá, že se jí účastní minimálně jeden soubor specialistů na násilí a obsahuje minimálně jeden program destrukce. Tyto programy mohou mít podobu konspiračních plánů, konkrétních návrhů vyhlazování či obecnější stigmatizace nějaké sociální skupiny. Předchozí existence takového programu je většinou důležitým katalyzátorem koordinované destrukce. V průběhu interakce dochází často k jejich modifikaci (Tilly 2006: 107, 113).

Koordinovaná destrukce je charakteristická vysokou mírou koordinace násilných aktérů i významnosti poškozovacích aktů. Násilné rituály však disponují ještě vyšší mírou koordinace i významnosti. Tato forma kolektivního násilí je efektem spojení aktivace hranic, příběhů a vztahů se začleněním různorodých sociálních aktérů a míst. Toto spojení produkuje v průměru vyšší úroveň poškození než jiné formy kolektivního násilí, rovněž ruší a nahrazuje dříve existující vztahy mezi účastníky, pokud neodpovídají aktivovaným identitám. Na růst či slábnutí koordinované destrukce tak mají vliv političtí podnikatelé. Akty koordinované destrukce se překrývají s formou kolektivního násilí zvanou přerušovaná vyjednávání a to proto, že se v obou angažují specialisté na násilí a pohrůžky silou v některých případech eskalují v zápasy mezi donucovacími organizacemi. Také se překrývají s násilnými rituály, protože účastníci někdy postupují podle omezujícího a propracovaného scénáře (Tilly 2006: 107).

V koordinované destrukci se spojuje řada procesů a mechanismů ve tři klíčové složitější procesy, jenž proměňují nenásilné soupeření v segmentované kolektivní násilí. Prvním z těchto procesů je eskalace založená na síti (sítě vzájemné pomoci se segregují vždy na jedné straně hranice; vzniklý spor staví lidi z obou stran hranice proti sobě, nutí je k tomu, aby hledali podporu u svých bližních). Dalším je aktivace založená na situaci (politické identity propojují lidi s určitou sociální situací, a ne s jinými; prostřednictvím vtažení lidí do těchto situací jsou aktivovány identity). Posledním procesem je zprostředkování (političtí podnikatelé budují určité politické identity a potlačují jiné; prostřednictvím svých funkcí selektivně čerpají ze sítí, které se koncentrují na jejich straně příslušné hranice) (Tilly 2006: 122).

Koordinovanou destrukci lze rozdělit na tři hlavní kategorie. První z nich představují vražedné zápasy, druhou vyhlazovací kampaně a třetí již výše zmíněný konspirační teror. Při vražedných zápasech dochází ke střetu nejméně dvou organizovaných skupin specialistů na donucování, přičemž se obě skupiny snaží redukovat či udržet v mezích schopnost poškozovat u druhé strany. Síly obou stran jsou přibližně vyrovnané. Tento stav nastává až postupně, protože se slabší strany před střetem snaží minimálně vyrovnat síly prostřednictvím demonstrací síly, sledování nepřátel a vyjednávání s potencionálními spojenci. Nejobecněji je tato třída koordinovaného ničení označována jako válka (Tilly 2006: 107).

O vyhlazovací kampani hovoříme, pokud terčem útoku není organizace specializovaná na použití donucovacích prostředků či jeden ze soupeřů vládne drtivou silou. Cílem jedné

strany je v nich kolektivně přežít. Druhá prostřednictvím vyhlazovací kampaně usiluje o uznání jejích práv na teritoriální kontrolu. Vyhlazovací kampaně vyvolávají rozsáhlé mobilizace podpory, které dalece přesahují specialisty na donucování, kteří je rozpoutali. Tato třída koordinovaného ničení zahrnuje genocidy, politicidy a kampaně zaměřené na příslušníky náboženských či regionálních skupin (Tilly 2006: 108).

Konspiračního teroru se účastní malá, ale dobře organizovaná skupina aktérů, která prostřednictvím tajných prostředků (únosy, bombové útoky, atentáty...) útočí na nepoměrně mocnější terče. Pokud má konspirační teror vážné politické důsledky poukazuje na zranitelnost zjevně nepřekonatelné mocnosti a přítomnost její nebezpečné a stále unikající alternativy. Konspirační teror tak otřásá zavedenou politikou, identifikuje možné spojence rozkolníků a zkracuje časový horizont (Tilly 2006: 108).

V koordinované destrukci vstupují nadvakrát do hry boje kvůli hromadění příležitostí a vykořisťování: v kontrole nad vládou a ve využití politické moci k uchvácení, nastolení, udržení, změně nebo rozbití systémů sociálních vztahů vně vlády, které generují nerovnost. Význam kontroly vlády se zvyšuje jak pro držitele moci, tak pro vyzyvatele, čím ostřejší je hranice a čím větší je nerovnost přes tuto hranici. Koordinovaná destrukce se objevuje, pokud dobře organizovaní držitelé moci použijí ozbrojenou sílu k rozšíření své jurisdikce, potlačí odpor vůči svým požadavkům. A když dojde k dostatečné organizaci vyloučených stran tak, aby mohly napadnout ozbrojené síly držitelů moci. K umocňování účinků těchto procesů dochází, když se účastníci na obou stranách hranice polarizují (mízi překrývající se aktéři a kooperativní mechanismy), nebo když se na jedné nebo na obou stranách zvýší nejistota ohledně budoucího jednání druhé strany (Tilly 2006: 108–109).

V obecném smyslu ke koordinované destrukci dochází, pokud se ti, kdo profitují z hromadění příležitostí a vykořisťování (ať jde o vládní i nevládní skupiny), setkají se souvislým odporem vůči těmto systémům nebo vůči své kontrole nad těmito systémy. Když se aktivují četné hranice nebo selže zprostředkování, koordinovaná destrukce přechází v oportunistus nebo rozptýlené útoky (Tilly 2006: 114).

8.3 Rozptýlené útoky

Rozptýlené útoky jsou formu kolektivního násilí, kdy v průběhu všeobecné (zpravidla nenásilné) interakce určitý počet účastníků reaguje v malém měřítku na překážky, omezení nebo výzvy prostřednictvím poškozujících aktů. Spojují v sobě slabou koordinaci a malou významnost násilných interakcí. K poškozování dochází zejména uprostřed nepoškozujících interakcí. Příklady mohou být útoky na vládní činitele, žhářství, sabotáže nebo tajné rozptýlené útoky na symbolické objekty (Tilly 2006: 170).

Tuto formu kolektivního násilí lze rozřadit do tří kategorií. V první z nich jsou zúčastněné strany více méně vyrovnané a nenásilná interakce příležitostně vyvolá násilí (např. šarvátky). Ve druhé kategorii má jedna strana silovou převahu a násilí je uplatňováno jednostranně za účelem demonstrace či upevnění převahy (např. demonstrace síly) a ve třetí má rovněž jedna ze stran převahu, ta druhá však na její zásahy nebo požadavky reaguje nesouvislým občasným poškozováním (např. odpor). Tyto varianty rozptýlených útoků se vyskytují čteněji, pokud jsou vztahy mezi stranami relativně stabilní, pokud specialisté na násilí nejsou iniciátory poškozování, pokud jsou přítomny třetí strany a pokud jsou sázky, které se spojují s výsledkem, pro strany celkem nízké (Tilly 2006: 170–171).

Nejčistší rozptýlené útoky lze nalézt na okrajích nenásilných konfrontací. Dochází k nim často po/při asymetrických konfrontacích, během nichž je podřízenými předstírána shoda s autoritami. Také se mnohdy objevují, když se držitelé moci snaží zavést nové tíživé či ohrožující formy organizace, jež některé oběti jejich požadavků odmítají akceptovat. Mohou se objevit ve formě terorismu prostřednictvím celé škály násilných interakcí jako jsou atentáty na politické vůdce v některých režimech, okázalé exemplární tresty v jiných, či útoky na občany obecně v dalších (Tilly 2006: 171, 173).

Největší koncentraci rozptýlených útoků pozorujeme v nedemokratických režimech, protože v nich utlačované strany mají méně potenciálních spojenců a alternativ než v demokratických režimech. Vliv na zvýšení koncentrace rozptýlených útoků mají také změny ve schopnosti vládnout, protože se s nimi mění hrozby a příležitosti ovlivňující utlačované populace. Při rychlém nárůstu schopnosti vládnout dochází často k ohrožení přežití skupiny, neboť se vlády začnou vměšovat do dřívějších sfér chráněné autonomie. Rychlý pokles schopnosti vládnout signalizuje zranitelnost veřejných orgánů vůči takovými formami odporu, které by dříve byly beznadějně (Tilly 2006: 173).

Vládní represe mohou za určitých podmínek rovněž zvyšovat rozsah a intenzitu rozptýlených útoků. K zvyšování odporu přispívá obranná intervence mocných spojenců, váhání, viditelná nejednotnost nebo nejisté tčkání na straně represivních orgánů a přímé útoky represivních sil na osoby, aktivity a objekty, jež jsou oporou kolektivního přežití dané populace (Tilly 2006: 172).

Rozptýlené útoky rovněž obsahují řadu procesů, jež proměňují nenásilné soupeření v segmentované kolektivní násilí. S koordinovanou destrukcí mají rozptýlené útoky společný proces eskalace založené na síti a aktivaci založenou na situaci. Tuto dvojici doplňuje proces nazvaný signalizační spirály (mění ochotu účastníků podstoupit daná rizika prostřednictvím svědectví o aktuální schůdnosti a efektivnosti obecně riskantních praktik) (Tilly 2006: 174).

Některé rozptýlené útoky však nezůstávají omezené a segmentované. Pokud se do nich na některé ze stran zapojí političtí podnikatelé nebo specialisté na násilí, lze očekávat, že dojde ke zvýšení významnosti a koordinace a rozptýlené útoky se budou přesouvat k oportunismu nebo koordinované destrukci (Tilly 2006: 184).

9 Stanovení relevantních kritérií

Ve vztahu k cíli práce, kterým je poskytnutí interpretace toho, proč a jakým způsobem je politické násilí používáno Islámským státem k dosažení politických cílů, je nutné v teoretické části vyvodit relevantní kritéria pro část empirickou. Práce nadále pracuje s definicí politického násilí jako formy soupeřivé politiky, a to v případě, kdy účastníci násilí vznášejí požadavky, které se dotýkají jejich protichůdných zájmů a zároveň jde také o jejich vztahy k vládě (Tilly 2006: 35). Oblast zájmu práce spadá do transgresivní podkategorie soupeřivé politiky, protože alespoň jedna strana konfliktu je nově sebeurčeným politickým aktérem a využívá inovativní kolektivní akce (McAdam, Tarrow, Tilly 2001: 8).

Z cíle práce vyplývají výzkumné otázky: Proč Islámský stát využívá/využíval násilí k politickým cílům? Odkud pramení vnitřní a vnější příčiny politického násilí vykonávaného IS? Jaké typy politického násilí Islámský stát využívá/využíval? A jakým způsobem byly uplatňovány? Pro vysvětlení toho, proč Islámský stát využívá/využíval násilí k politickým cílům a jeho příčinám je třeba nejprve porozumět politické identitě této organizace, zvláště pak hranicím, které ji oddělují od ostatních identit. Zde práce věnuje pozornost i cílům organizace, které s identitou IS souvisí. Dále je nutné v kontextu s cílem práce představit politické podnikatele ve službách IS, kteří měli ve sledovaném období vliv na přítomnost, formu, místní zasazení a intenzitu politického násilí využívaného organizací. Každé vysvětlení variací politického násilí se také neobejde bez rozboru specialistů na násilí, a to hlavně jejich schopností kontrolovat a získávat donucovací prostředky. V souvislosti s Islámským státem je nutné se především zaměřit na kategorii specialistů na násilí zvanou zahraniční bojovníci. Rekrutování zahraničních bojovníků poskytuje organizaci lidský kapitál, který jí umožňuje působení mimo Blízký východ (Picker 2016).

Islámský stát je širokou veřejností i odborníky označován za teroristickou organizaci, s ohledem na to se práce ve své empirické části zaměří na terorismus jako strategii politického násilí využívanou touto organizací. Terorismus a teror je v empirické části textu pojímán jako forma soupeřivé politiky, přičemž jeho definici text přejímá od Charlese Tillyho. Ten jej definoval jako „asymetrické použití hrozeb a násilí proti nepřátelům za použití prostředků, které nespádají do forem politického boje běžně fungujícího v rámci nějakého současného režimu“ (Tilly 2004: 5). Organizace Islámský stát využívá/využívala celou řadu praktik k dosažení svých cílů. Tyto praktiky odpovídají

takto definovanému teroru. Pro zodpovězení výzkumných otázek ohledně typů politického násilí, které Islámský stát využívá/využíval a způsobů, jakými byly tyto typy uplatňovány, práce přejímá výše popsané Tillyho formy kolektivního násilí. Tyto formy s terorismem a terorem přímo souvisejí. V tomto bodě se práce zaměřuje na identifikaci základních rysů těchto forem politického násilí v pojetí Islámského státu, jeho přechodů od jedné formy ke druhé, či jejich překrývání.

10 Organizace Islámský stát jako vykonavatel politického násilí

10.1 Identita organizace Islámský stát

Islámský stát konstruuje vnímání sebe sama jako extrémně deviantního aktéra a disidentského hlasu v globálním diskurzu (Heck 2017: 249), zároveň se prezentuje svým protivníkům i stoupcům jako apokalyptická sekta a milenalistické hnutí, protože opakovaně a jasně odkazuje na proroctví o konci světa a konstantně popisuje vlastní vizi chalífátu jako idealizované společnosti, která byla předpovězena proroctvími a předurčena k tomu, aby se stala součástí historické poslední bitvy dobra proti zlu, tedy muslimů proti nemuslimům (Ostránský 2016: 103). Svou identitu Islámský stát také staví na dobře zavedeném příběhu, podle kterého jsou muslimové utlačováni západními křižáky a IS je vůdcem muslimských armád bojujících proti nim. Tento příběh legitimizuje jeho právo boje za svobodu (Heck 2017: 256). Celkově v sobě identita IS kombinuje nacionalistické, protizápadní, panislámské a salafistické proudy (Ťupek 2016: 95). Organizace se považuje za nositele té „pravé“ verze islámu, jak jej praktikovaly rané generace muslimů, tedy wahábismu/salafismu. (Beránek 2016a: 196). Akceptuje však jen takové islámské náboženské představy, které mu pomáhají dosahovat svých cílů. IS tak přeměnil Islám na kodex násilí a strachu, přičemž Korán využívá jako své konečné filologické ospravedlnění a biblickou zbraň (Kumar H. M. 2018: 330).

Organizaci Islámský stát poskytují teoretický základ pro dosažení jeho cílů především tyto tři salafisticko-džihádistické texty: Management barbarství od Abú Bakra an-Nadžího, Úvod do právního učení džihádu od Abú Abdulláha al-Muhádžíra a Hlavní zásady, jak být připraven (na džihád) od Sajjída Imáma aš-Šarífa. Tyto texty mají společnou koncepci, kterou identita IS přejímá. Obsahují výzvu k totální válce vůči nevěřícím, přičemž obhajují ofenzivní pojetí džihádu, protože v důsledku něho nevěřící propadnou strachu a chaosu (Gerges 2017: 46–47). Organizace IS se pod vlivem této argumentace snaží prezentovat ofenzivní formu džihádu jako kolektivní i individuální povinnost pro každého muslima, která musí být brána stejně vážně jako vykonávání modliteb a půst během měsíce Ramadánu (Kumar H. M. 2018: 329). Totální válka má být dle autorů textů vedena proti blízkému i vzdálenému nepříteli, přičemž všichni tři preferují nejdříve boj proti blízkému nepříteli, tedy tyranským muslimským vládcům, jenž neuplatňují právo Šaría. Založení Islámského státu dle nich není možné postupně

pomocí voleb a politiky. Reformistický přístup je nemyslitelný, protože považují za nemožné vybudovat instituce islámského státu v rámci systému, který vnímají jako odpadlický. Autoři textů také zastávají názor, že rozsáhlé užití násilí vede ke kýženému cíli: podvolení. Což opravňuje členy IS bezrestně vraždit, a tak kráčet ve stopách Prorokových společníků, kteří podle jejich názoru brutálně trestali odpůrce a odpadlíky. Tito autoři rovněž kladou důraz na nespoutanost, která je podle nich klíčem k úspěchu a vítězství a tvrdí, že účel světí prostředky (Gerges 2017: 47–48).

Cíle Islámského státu můžeme rozřadit do čtyř kategorií: strategické náboženské, strategické politické, fundamentální a zprostředkující. Hlavním strategickým náboženským cílem IS je globální vzestup sunnitského islámu ruku v ruce s celosvětovou expanzí radikální interpretace práva Šaría (Ludvík 2020: 102). Toto právo v pojetí IS, zvláště pak norma „oko za oko“ v něm obsažená, slouží organizaci mimo jiné jako jedno z ospravedlnění jejích násilných činů (Heck 2017: 256). K úspěšnému dosažení tohoto cíle je potřeba ustanovit v Iráku a Levantě chalífát, prostřednictvím něhož bude nahrazena suverenita státu božím panováním a dojde k likvidaci existujícího sociálního a politického řádu. Ty budou posléze nahrazeny novým náboženským a morálním systémem, jenž implementuje do současné společnosti právní pravidla Arábie sedmého století (Gerges 2017: 210, 252). Jiné formy vůdcovství, než je chalífát, IS neuznává. V pojetí IS chalífát propojuje salafistickou koncepci al-walá wa al-bará se souvisejícím pojmem Millát Ibráhím. Al-walá wa al-bará je doktrínou sounáležitosti a loajality věřících a zřeknutí se polyteismu či polyteistů a distancování se od nich. Millát Ibráhím neboli Abrhámovo náboženství se opírá o koránský verš, dle kterého se Abrhám zřekl polyteismu, své vlastní rodiny a kmene ve prospěch Islámu, stává se tak vzorem ryzího monoteismu (Ťupek 2016: 93–95). Tento pojem však také odkazuje na stejnojmenné pojednání známé mezi džihádisty. V tom bylo schvalováno obsazení Velké mešity v Mekce salafistickým extrémistou al-Utajibím v roce 1979 a byl ohlašován pád saudskoarabské dynastie (Hermann 2016: 64). Tyto dvě salafistické koncepce byly dle IS porušeny saudskoarabským režimem a to tím, že jeho představitelé udržují vztahy s nevěřícími a na svém území tolerovali přítomnost západních vojsk. Z těchto důvodů IS nepovažuje tento režim za legitimní a vymezuje se vůči němu, a to i přesto, že je tento režim ideologicky Islámskému státu velmi blízký a spřízněný (Ťupek 2016: 86, 94). Oba například zavrhují tradice a vývoj vzniklé po raném období islámu, také odmítají tzv. modlářství, tedy svatyně, hřbitovy a uctívání svatých, zároveň si stěžují na odklon od

„základů“ islámu a odvolávají se na tzv. zbožné předky, za které považují rané muslimy, jejichž řád je třeba obnovit (Hermann 2016: 64). Pojem Millát Ibráhím je také spjat s výrazem hidžra, který znamená emigraci ze světa barbarství do světa islámu, s čímž souvisí přerušení kmenových i rodových vazeb s polyteisty a jejich modlami. Hidžru do chalífátu vedeného IS musí vykonat všichni, kdo jsou jí schopni. Islámský stát se celkově snaží o posílení svých řad o cizince, které vnímá jako ty, jež opustili své vlastní kmeny, domovy, bohatství a přesídlili k Alláhovi (přidali se k IS). Označují je za muhádžiry po způsobu proroka Muhammada a jeho druhů. (Tůpek 2016: 94–95, 98). Nastolení chalífátu chápe IS jako svou povinnost, přičemž se na něm musí podílet všichni muslimové (Ludvík 2020: 102). Cesta k jeho vytvoření dle této organizace vede skrz ofenzivní džihád a emigraci (Tůpek 2016: 95). Všichni muslimové také musí slíbit věrnost chalífovi a podporovat ho (Ingram, Whiteside, Winter 2020). Kdo se neřídí pravidly chalífátu a nerespektuje jeho vládcu, je IS považován za nevěřícího či odpadlíka od víry a má být zabit. (Heck 2017: 256).

Politickým strategickým cílem organizace je tak zřídit Islámský stát, skrze nějž bude vykonávána moc chalífátu (Ludvík 2020: 102). Svůj stát organizace IS chápe jako nástupce státu prvních muslimů, který se rychle rozrostl ve světovou říši, proto jako svůj symbol převzala černý prapor s vepsaným islámským vyznáním víry, který údajně využíval Muhammad při svých válečných taženích. IS také odůvodňovala založení státu na politické úrovni. Sunnitě podle ní mají právo na stát v Iráku, protože Kurdové či šíité dle nich stát na tomto území již mají (Hermann 2016: 64). Stát je třeba vytvořit nehledě na jeho územní a lidovou podporu. Tím se IS odlišuje a vymezuje vůči starší generaci džihádistů reprezentované al-Káidou. Ta sice má ambice ustanovit chalífát, ale nejdříve je nutné získat podporu veřejnosti a porazit vzdálené nepřátele, jako jsou Spojené státy (El Damanhoury 2020: 266). Islámský stát, jak je zmíněno výše, však považuje po vzoru textů, ze kterých vychází, za nejhorší nepřátele ty uvnitř islámu, tedy muslimské nepřátele v regionu. Vzdálení nepřátelé budou dle vize IS zataženi do regionu prostřednictvím útoku na ty blízké (Hassan 2016).

První z fundamentálních cílů Islámského státu představuje vytvoření muslimské společnosti na území Iráku a Levanty (Ludvík 2020: 102). Organizace je přesvědčena, že místní obyvatelstvo musí prostřednictvím násilného nátlaku konvertovat ke „skutečnému“ islámu, tedy k tomu pojetí, které IS akceptuje, nebo být zabito (Hassan 2016). Tento proces je podle IS nutný k vytvoření autentického islámského státu a chápe

jej jako očištění od odpadlictví a hereze (Gerges 2017: 43). To se týká i šíitů a sůfiů, které Islámský stát nekvalifikuje jako skutečné muslimy, ale jako odpadlíky, protože příslušníci těchto náboženských proudů věří v kacířské představy o rituálech a přisuzují lidským výtvorům status božství (Kumar H. M. 2018: 329). Ideologie Islámského státu umožňuje muslimům vzájemné obviňování se z odpadlictví, aniž by respektovali tradiční církevní kritéria, která stanoví řadu ověřovacích opatření, aby nebyla z odpadlictví obviněna nevinná osoba (Hassan 2016). Islámský stát je první organizací, která se snaží z myšlenky očištění islámských zemí vytvořit nástroj praktické politiky (Gerges 2017: 42). Jedním ze zprostředkujících cílů organizace je tak provést etno-sektářskou čistku na jí kontrolovaných územích, při níž budou zabiti nebo zotročeni příslušníci etnických či náboženských skupin jako jsou jezídi, Šabakové, šíitští Turkméni, křesťané, či sunnitští Kurdové, kteří odmítnou přijmout IS podporovanou verzi islámu (Siebert, von Winterfeldt, John 2016: 22).

Dalším z fundamentálních cílů organizace je likvidace současných režimů v Iráku a v Levantě potažmo na celém Blízkém východě. Tyto režimy jsou nelegitimní a musejí být násilně svrženy, protože byly ustaveny zahraničními silami a jsou vedeny odpadlíky (šíity v Iráku, alavity v Sýrii). Toto území musí být odebráno sekulárním režimům a Západu, přičemž dojde ke smazání hranic ustavených evropským kolonialismem a arabským nacionalismem. Do této oblasti po jejím dobytí IS nesmí zasahovat zahraniční síly (Ludvík 2020: 103).

Třetí fundamentální cíl tvoří zajištění funkčnosti vzniklého státu (Ludvík 2020: 103). Především se Islámský stát zaměřuje na zajištění funkcí státu, které na okupovaných územích dříve chyběly nebo byly nedostatečně zajištěny, a to proto, aby získal popularitu u místních obyvatel. Snaží se tak na okupovaných územích zlepšit služby a zajistit jejich dostupnost. Rovněž na nich chce poskytovat vnitřní i vnější bezpečnost, vytvořit zdání pořádku a přenést sem myšlenku spravedlnosti a pořádku dle představ organizace. Kromě toho se na nich pokouší obnovit určitou normalitu každodenního života a umožnit tak lidem přehlédnout část brutality páchané IS (Siebert, von Winterfeldt, John 2016: 21). Organizace má ambice stát se soběstačným a na vnějším okolí nezávislým aktérem (Ludvík 2020: 104). Nezbytné ekonomické prostředky k financování chodu a budování státu čerpá především z pašování a následného prodeje archeologických vykopávek, prodeje ropy a jednorázových zisků vynucených brutálním násilím a atmosférou strachu (Čuřík 2016: 82).

Dále je fundamentálním cílem organizace odstranění všech protimuslimských sil ve světě (Ludvík 2020: 103). Konstrukce hranice mezi „my“ a „oni“ identity IS vychází z bipolárního vnímání světa. Jednu stranu tvoří zlovolné síly, které nesou vinu za krizi, tedy všichni, jež nejsou sunnitskými muslimy s napojením na Islámský stát. Druhou stranu zahrnují ti čistí (tedy sunnitští) muslimové, jenž se hlásí k Islámskému státu. Jejich úkolem je usilovat o řešení krize násilnou likvidací zlovolných sil, tedy těch, které organizace chápe jako protimuslimské (Ingram, Whiteside, Winter 2020). S tímto se pojí jeden ze zprostředkujících cílů organizace, a to radikalizace sunnitských muslimů i nevěřících ve světě a jejich připojení k chalífátu. Své stoupence mimo chalífát IS nabádá k zabíjení nepřátel, a to za jakýchkoli okolností. V konečném důsledku má dojít k rozvrácení současného světového politického řádu. Pro splnění všech cílů je pro organizaci klíčové vypracovat si dominantní postavení ve vedení ofenzivního džihádu. IS pro splnění tohoto zprostředkujícího cíle chce přemoci konkurenční radikálně islamistická hnutí, mezi nimiž se zaměřuje především na Frontu an-Nusrá a obecně al-Káidu jako takovou, Hamás, Hizballáh nebo Muslimské bratrstvo (Ludvík 2020: 104–105).

10.2 Političtí podnikatelé v organizaci Islámský stát

V časovém období 2010 až 2019 korelujícím s vůdčí rolí Abú Bakra al-Baghdadiho v organizaci Islámský stát se v širším vedení IS vystřídala řada dalších osob, které lze označit nejen za specialisty na násilí, ale i za politické podnikatele ve službách organizace. Tato kapitola se věnuje těm z nich, které autor pokládá za relevantní. Při posuzování jejich relevance se opíral o poznatky o politických podnikatelích popsané v teoretické části. Při výběru také přihlížel k délce období působení daných politických podnikatelů v organizaci. Mnoho z nich se totiž stalo v relativně krátkém čase obětí protiteroristických akcí vedených zejména USA (Rasheed, Aboulenein 2019).

10.2.1 Abú Bakr al-Baghdádí

Nejúspěšnějším vůdcem Islámského státu v Iráku, později v Iráku a Levantě, byl Abú Bakr al-Baghdádí, známý rovněž jako Docteur Ibrahim, Abú Du'a, Awwad Ibrahim, Abú Duaa a Al-Shabah (fantom). Al-Baghdadi vlastním jménem Ibrahim bin Awwad bin Ibrahim al-Badri al-Qurayshi se narodil v roce 1971 v irácké Samaře (Atwan 2015).

Příslušníci jeho rodiny tvrdili, že pocházejí z kmene Kurajšovců proroka Mohameda, což je předmoderními sunnitskými učenci obecně považováno za klíčovou kvalifikaci pro to stát se chalífou (BBC 2019). Al-Baghdádího příbuzenský vztah k Prorokovi byl později jím a jeho podporovateli veřejně propagován za účelem zvýšení Al-Baghdádího důvěryhodnosti jako vůdce organizace a chalífy IS, kterým se 4. 7. 2014 prohlásil (Alkaff 2014: 6; Atwan 2015). Al-Baghdádí vystudoval magisterský a doktorský program na Saddámově univerzitě islámských studií (Beránek 2016b: 23). Měl tak velmi dobré teologické znalosti Islámu, čímž později obhajoval svůj nárok na legitimitu jako náboženský vůdce IS (Atwan 2015).

Al-Baghdádí byl lidmi, kteří ho potkali, popisován jako tichý, rezervovaný a zbožný (Peled 2019). Zároveň měl velké charisma. Toho dosáhl i díky tomu, že se vyhýbal publicitě, naopak ctil anonymitu, odtud pramení i jedna z jeho přezdívek „Neviditelný šejk“. Podle svědků bylo při jeho projevu velmi těžké nenechat se ovlivnit jeho nápady a přesvědčeními. Platil také za hrozivého a nemilosrdného člověka, nedokázal odpouštět (Atwan 2015). Údajně byli ti, kdo se postavili proti jeho zvolení do čela Islámského státu v Iráku v roce 2010, zavraždění nebo jinak odstraněni (Beránek 2016b: 24). Od roku 2014, kdy vyhlásil chalífát, do roku 2019 otevřeně promlouval k frakcím v rámci organizace Islámský stát, potenciálních podporovatelům po celém světě i odpůrcům organizace, prostřednictvím hlavní mediální organizace pod hlavičkou IS al-Furghan. Existují záznamy devíti takových projevů, které svým obsahem za využití symbolických odkazů odrážely politicko-vojenskou situaci organizace (Ingram, Whiteside, Winter 2019: 44–45; Eltabakh 2019). Často v nich vyzýval k otevřenému násilí v duchu ideologie a cílů IS (viz kapitola 10.1) (Eltabakh 2019).

Stěžejním momentem k radikalizaci Al-Baghdádího se po roce 2003 stala americká invaze v Iráku (Beránek 2016b: 24). V reakci na tento válečný konflikt Al-Baghdádí založil Jamaat Jaysh Ahl al-Sunnah wa-l-Jamaah (Armáda lidu Sunny a Komunální solidarity), militantní sunnitskou skupinu, která bojovala proti americkým vojákům (Counter Extremism Project: nedatováno a). Následně byl v roce 2004 zajat a uvězněn v americkém detenčním zařízení Camp Bucca na jihu Iráku, kde mezi vězni nabyl reputaci ideologického extrémisty a zároveň se z pohledu dozorců ukázal jako dobrý vyjednaváč a prostředník mezi frakcemi vězněných extrémistů (Beránek 2016b: 23; Fishman 2021: 61). Z věznice Camp Bucca následně Al-Baghdádí rekrutoval řadu svých

budoucích spolubojovníků ve formující se organizaci IS. Těmi dokázal nahradit většinu dosavadních vedoucích kádrů v IS (Beránek 2016b: 23).

V roli vojenského vůdce dokázal Abú Bakr al-Baghdádí být chytrý a vypočítavý, vynikal kvalitní vojenskou taktikou. Zajímavostí je, že nikdy nebojoval v zahraničí, čímž se odlišoval od řady globálních vůdců džihádistů. Navzdory tomuto handicapu získal dostatek zkušeností s vedením boje. Nechal se inspirovat zkušenostmi džihádistických organizací (např. Taliban a al-Káida) (Atwan 2015). Systematicky a trpělivě obnovoval sociální síť, navíc se mu dařilo rozšiřovat svůj vliv i do řad frustrovaných sunnitů v Iráku a v Sýrii, dále díky působení bývalých iráckých a vojenských důstojníků a zkušených čechenských školitelů v Sýrii transformoval IS v profesionální bojovou organizaci, která disponovala schopností vést městskou i konvenční válku. Z nedostatečně vycvičených bojovníků se za krátkou dobu stala malá sektářská armáda, která dokázala porážet irácké a syrské armádní jednotky (Gerges 2017: 33).

Al-Baghdádí se také těšil z podpory rozsáhlé kmenové sítě např. kmeny ze Samary a Dilva. Jeho vlastní kmen se držel tradice al-Baghdádího předchůdce Abú Omara al-Baghdádí al-Kurašího: jeho starší okamžitě předali svůj bayat (přísahu věrnosti) samozvanému chalífovi a Islámskému státu, jakmile byl vyhlášen. Al-Baghdádí byl důsledným manipulátorem kmenové loajality a nebál se svrhnout ostatní (Atwan 2015).

Nejhledanější terorista světa své doby spáchal společně se svou rodinou sebevraždu v noci z 26. na 27. října 2019 ve městě Idlib v Sýrii, kde se snažil posílit upadající vliv organizace IS. K odpálení bomby v tunelu došel al-Baghdádí v důsledku akce americké armády, jejímž cílem byla jeho likvidace jako vůdce IS (Macario nedatováno: 2–3).

10.2.2 Abú Muhammad al-Adnání

Syřan Taha Sobhi Fahla známý pod pseudonymem Abú Muhammad al-Adnání byl oficiálním mluvčím organizace Islámský stát, zakládajícím členem, špičkovým stratégem a propagandistou (Alkaff, Jani 2016: 4). Byl považován za druhou nejdůležitější osobu ve struktuře IS (Wright 2016). Podle analytiků měl v případě zabití vůdce IS al-Baghdádího převzít vedení organizace (Schmitt, Barnard 2016).

Al-Adnáního kariéra džihádisty začala v roce 2000 (bin Ali, T. 2016), kdy se přidal ke skupině Abú Musaby al-Zarqawího Al-Tawhid wa'al Jihad (JTJ), která byla předchůdcem IS. Pro tuto skupinu pracoval jako instruktor v několika džihádistických táborech. Při vypuknutí vojenské kampaně vedené USA v roce 2003 byl údajně jedním

z prvních zahraničních bojovníků, kteří bojovali po boku al-Káidy v Iráku (AQI) (Alkaff, Jani 2016: 4). Americké jednotky al-Adnáního v roce 2005 zajaly a dopravily do věznice Camp Bucca. Tam byl držen až do roku 2010 a údajně se zde seznámil s Abú Bakrem al-Bagdádím. Po svém propuštění začal působit jako mluvčí IS a poté, co se v roce 2011 organizace rozešla s Frontou al-Nusra, bývalou odnoží al-Káidy v Sýrii, se stal emírem (vůdcem) IS v Sýrii (Counter Extremism Project nedatováno b).

Jako oficiální mluvčí IS se al-Adnání pravděpodobně nejvíce proslavil projevem ze září 2014, ve kterém vyzval příznivce organizace k páchání teroristických útoků po celém světě. Tento projev odstartoval vlnu útoků v Evropě i mimo ni trvajících přibližně tři roky. Al-Adnání byl nadaným řečníkem, který za svou kariéru mluvčího IS pronesl celkem 24 projevů včetně oznámení organizace o vyhlášení chalífátu (Orton 2021; BBC 2016). Často v nich obhajoval násilí páchané členy organizace a opakoval výzvy k útokům na civilisty v Západních zemích. Jedna z takových výzev v roce 2016 vyústila v jeden z nejkrvavějších měsíců Ramadánu v nedávné minulosti (BBC 2016). V části z nich také ostře kritizoval vůdce al-Káidy Aymana al-Zawáhirího, čímž přispěl ke zhoršení vztahů mezi oběma džihádistickými hnutími (Alkaff, Jani 2016: 4).

Z pozice emíra IS v Sýrii al-Adnání kontroloval téměř všechny operace organizace v zemi (Counter Extremism Project nedatováno b). Podle představitelů zpravodajských služeb ve Spojených státech a Evropě a zajatých členů organizace vedl al-Adnání rovněž externí operační jednotku Islámského státu, která podléhala pouze Abú Bakrovi al-Bagdádímu, Tato jednotka se zaměřovala na organizaci útoků v zahraničí a na činnosti, které s ní souvisejí, jako je rekrutování, školení, dodávky zbraní a poskytování hotovosti. Útoky tohoto útvaru cílily především na Evropu, ale i na další lokality oblíbené u obyvatel Západu (Schmitt, Barnard 2016). Al-Adnání rovněž napomohl založení skupin přidružených k IS na území Sýrie, jako je skupina Jaysh Khalid ibn al-Waleed (Armáda Khalid ibn al-Waleed) (Alkaff, Jani 2016: 5). V roce 2016 byl al-Adnání zabit při náletu koaličních vojsk vedených USA na město al-Bab v syrské provincii Aleppo. Cílem této akce bylo právě jeho odstranění (BBC 2016).

10.2.3 Abú Umar aš-Šíšání

Etnický Čečenec Tarkhan Batirašvili známý pod pseudonymem Abú Umar aš-Šíšání byl jedním z nejuznávanějších vrchních velitelů organizace a blízkým spolupracovníkem vůdce IS. V nejvyšší radě IS zastával post „ministra války“, přičemž byl osobně

zodpovědný za severní frontu v Sýrii (Kopecký 2016). Aš-Šišání se narodil v roce 1986 v Gruzii. První vojenský výcvik a první zkušenosti v bitvě získal po vstupu do gruzínských ozbrojených sil v roce 2006 (Graham 2015: 4). V gruzínské armádě se stal součástí elitní vojensko-zpravodajské jednotky „Spetsnaz“, která byla vycvičena americkými poradci (Cathcart, Burchuladze, Gogia 2016) a vypracoval se na hodnost seržanta. V roce 2010 byl však propuštěn z armády kvůli diagnostikované tuberkulóze. Později v témže roce byl zatčen za nelegální přechovávání zbraní (Counter Extremism Project nedatováno d). Během dvou let ve vězení se aš-Šišání zradikalizoval a po svém propuštění odjel do Sýrie, kde se stal vůdcem skupiny Džajš al-Muhadžirín wal-Ansár (Jaish al-Muhajireen wal-Ansar) tvořené výhradně islamisty z oblasti Kavkazu, jako jsou Dagastánci, Čečenci a Ingušové. Později se k nim přidali i další radikálové z bývalých sovětských republik (Kopecký 2016). Navzdory tomu, že aš-Šišáního jednotky nebyly početné, vybudoval si jejich vůdce reputaci schopného a statečného lídra. K tomu mu pomohla také častá a úspěšná spolupráce s Frontou al-Nusra při provádění útoků na klíčové syrské vojenské základny (Graham 2015: 5). V květnu 2013 se aš-Šišání s částí svých stoupenců připojil k IS, přísahal věrnost al-Baghdádímu a později v tomto roce byl jmenován vůdcem IS pro Severní Sýrii a v roce 2014 vrchním velitelem IS. Jeho úkolem bylo dohlížet na vojenské operace v Rakce, Aleppu, Latakii a severní provincii Idlib. Rovněž měl na starost bojovníky organizace z Čečenska a Kavkazu (Counter Extremism Project nedatováno d). Také měl podíl na vedení věznice v syrské Rakce, kde organizace držela zahraniční zajatce (Starr 2016).

Aš-Šišání se odlišoval od jiných vůdců a polních velitelů IS tím, že se často objevoval na fotografiích a videích zveřejněných organizací bez zamaskovaného obličeje. Svým distinktivním vzezřením Evropana a arabštinou se silným přízvukem poskytl nearabským muslimům tvář, se kterou se mohli ztotožnit. IS tak chtěl inspirovat, radikalizovat a přimět k rozšíření řad organizace co největší počet nearabských muslimů. Vojenské schopnosti a úspěchy aš-Šišáního v kombinaci s jeho nearabským vzhledem a fámami o jeho grandiózním životním stylu podnítily k rozšíření řad IS mnoho mladých džihádistů především z Kavkazu (Graham 2015: 3–5). Pro většinu z nich aš-Šišání představoval vzor, pod jehož vedením chtěli bojovat (Kopecký 2016). Podle mediálního křídla IS Amaq byl aš-Šišání zabit v roce 2016 v Sharqat při obraně Mosulu (Starr 2016).

10.2.4 Muhammad Khadir Musa Ramadán

Terorista jordánského původu známý také jako Abú Bakr al-Gharib (The Arab Weekly 2020) je podle programu Odměny za spravedlnost amerického ministerstva zahraničí jedním z nejdéle sloužících vysokých vůdců a klíčovým propagandistou organizace IS (Orton 2020). Jeho úkolem jako vysoce postaveného mediálního úředníka IS je dohlížet na každodenní mediální operace organizace a spravovat obsah z globální sítě jejich příznivců (Homeland Security Today 2020). Za dobu svého působení v IS dohlížel na koordinaci, plánování a produkci mnoha propagandistických materiálů včetně tištěných publikací, videí a online platforem. V nich se často objevují scény ukazující masové popravy či kruté mučení nevinných civilistů. Ramadán hraje klíčovou roli v násilných propagandistických operacích IS zaměřujících se na radikalizaci, nábor a podněcování jednotlivců po celém světě (Orton 2020). Dodržování jím prosazované radikální doktríny si nátlakem vynucuje také mezi členy organizace. Uvádí se, že vedl iniciativu za očištění IS od umírněných názorů a že způsobil zatčení a uvěznění části členů propagandistického týmu organizace za jejich nedostatečně dogmatický a extremistický výklad islámu. Ačkoli existují nepodložené zprávy o jeho smrti, stále se má za to, že je naživu (Counter Extremism Project nedatováno c; SITE Intelligence Group 2021).

10.3 Specialisté na násilí organizace Islámský stát

Organizace Islámský stát disponovala během období své vrcholné expanze od léta 2014 do jara 2015 přibližně třiceti tisíci členy, jejichž role v IS odpovídala Tillyho definici specialistů na násilí. Řady IS rozšiřovali a rozšiřují rekruti nejen ze Sýrie a Iráku, ale i ze zahraničí (Novák 2016: 34). Většina z kategorie specialistů na násilí označované zahraniční bojovníci pochází ve službách IS z blízkého východu a arabského světa, ale značnou část tvoří i ti, kteří přišli ze západních zemí, včetně Kanady, Spojených států, Austrálie, Nového Zélandu a části členských zemí Evropské unie. K IS se také připojila celá řada zahraničních bojovníků z Ruska, Indonésie a Tádžikistánu. Za dobu existence organizace v ní působili na území Iráku a Levanty specialisté na násilí z více než 85 zemí světa (Benmelech, Klor 2020: 1458). V roce 2017 se odhadovalo, že zahraniční bojovníci IS na území Iráku a Levanty tvoří 15 % až 80 % všech specialistů na násilí organizace. Většina z nich byla střední hodnosti nebo se jednalo o pěšáky, někteří také byli využíváni jako sebevražední atentáčníci (Greenwood 2017: 89). IS v rámci svých centrálních operací provádí rovněž nábor, trénink a nasazení dětí, a to nejen pro vykonávání

sebevražedných atentátů. Děti v organizaci plní roli také administrativních pracovníků, výrobců výbušnin, náborářů, školitelů a specialistů na násilí (Almohammad 2018: 23). V roce 2015 se k IS jen v Sýrii připojilo 1100 dětí mladších 16 let (Anderson 2016: 4).

Specialisté na násilí podle Tillyho disponují vlastními motivacemi nehledě na zájmy jejich vůdců. Analýza 220 hloubkových rozhovorů s navrátilci, přeběhlíky z IS a vězni Anne Speckhard a Molly D. Ellenberg z International Center for the Study of Violent Extremism osvětluje motivace vstupu jedince do IS na území Iráku a Levanty. Ty se dle ní liší v závislosti na lokaci, ze které pochází. Nejčastější motivaci pro muže ze zahraničí, kteří se rozhodli vstoupit do organizace IS na území Iráku a Levanty, byla humanitární a militantní pomoc syrskému lidu proti Asadově režimu. Hlavní motivace žen pocházejících z Evropy pro totéž byla islámská identita a rodina. Neevropské ženy uváděly hlavní důvod pro vstup svou islámskou identitu. Místní muži často viděli vstup do organizace jako možnost zaměstnání. Místní ženy si členstvím v organizaci také chtěly zajistit základní potřeby a osobní a rodinnou bezpečnost. Velkou motivaci jak pro zahraniční bojovníky, tak pro místní, bylo upevnění islámské identity a islamistické ideologie zaměřené na vybudování chalífátu a vedení džihádu, přičemž místní obyvatelé také často uváděli jako motivaci možný zisk výsadních sunnitských práv, která měla vláda IS zajistit (Speckhard, Ellenberg 2020: 101, 106-108).

Výše zmíněná analýza se zabývá i rolí jednotlivců v organizaci IS. Většina mužů v řadách IS se stala specialisty na násilí, kteří se účastnili boje nebo sloužili jako pohraniční hlídky. Ženy v organizaci nejčastěji zastávaly roli matek/manželek, ale stávaly se také specialistkami na násilí. V tom případě plnily úlohu sebevražedných atentátnic, příslušnic mravnostní policie, špiónek či řadových bojovnic. Samotný boj specialistů na násilí IS byl dle této studie nejvíce motivován vírou v chalífát a ideologii IS, strachem z brutálních trestů, které IS uvaloval, pokud odmítli bojovat, odporem proti Asadově režimu a ziskem (Speckhard, Ellenberg 2020: 116).

Za vzestupem organizace z vojenského hlediska stáli specialisté na násilí z řad irácké armády z éry Saddáma Husajna, zejména bývalí příslušníci elitní Republikánské gardy či zpravodajských služeb. Nejvyššího postavení v hierarchii IS dosáhli někdejší generálmajor irácké armády Abú Alí Anbárí a bývalý důstojník irácké armádní rozvědky Abú Muslim at-Turkmaní. Úkolem bývalých vysoce postavených Saddámových vojáků v řadách IS je vymýšlet taktiku, vést ofenzívy, stanovovat priority a nasazovat agenty (Novák 2016: 42). Trénink řadových specialistů na násilí IS probíhá ve výcvikových

táborech. V těchto zařízeních všechny národnosti trénují společně. Cizinci jsou nuceni se naučit arabštinu, která je primárním jazykem při provádění vojenských operací (Weggemans, de Bont, Peters, Bakker 2017: 7). Uvnitř táborů si rekruti osvojují dovednosti a znalosti nejen z vojenské, ale i z politické a náboženské oblasti. Výcvik probíhá obvykle pod vedením asi pěti instruktorů a jeho délka se liší na základě faktorů, jako je rychlost učení, kompetence a přání. Může tak trvat dva týdny až jeden rok. (Hassan 2015). Nejdříve je během výcviku s rekruty probírána teologická problematika, v rámci níž se seznamují s náboženskou doktrínou IS, zejména s jejím pojetím práva Šaría. Poté se výcvik zaměřuje na politické otázky. Vojenská stránka výcviku řadových specialistů na násilí IS se soustředí především na tělesný rozvoj, vypořádání se se zimou a hladem, zacházení s různými zbraněmi (hlavně se samopalem AK-47 Kalašnikov, ručními granáty a RPG) a nakonec na jejich obeznámení s bojovými strategiemi a technikami organizace (Weggemans, de Bont, Peters, Bakker 2017: 7). V průběhu výcviku mohou být rekruti posláni na kontrolní stanoviště, ovšem nikoli do předních linií. Po jeho dokončení zůstávají pod dohledem a v případě nedodržení nařízení a principů IS mohou být vyloučeni nebo mnohdy násilně potrestáni (Hassan 2015).

Zbraně a střelivo specialistů na násilí organizace IS pocházelo především z Číny, Ruska a východoevropských států (bývalých členů Varšavské smlouvy). Zbraně a munice vyrobené státy NATO byly mnohem méně rozšířené. Velkou část vojenského materiálu IS získal od iráckých a syrských vládních sil. Značné množství zbraní se ke specialistům na násilí IS dostalo také prostřednictvím neoprávněných zpětných transferů¹ hlavně ze Spojených států a Saúdské Arábie určených zřejmě syrským opozičním silám. IS také získával zbraně z dalších konfliktních pásem jako je Jižní Súdán či Jemen (Conflict Armament Research 2017: 5, 7). Přibližně od roku 2014 disponovala organizace tanky ruské a sovětské výroby, obrněnými transportéry americké výroby, vozidly Humvee a tažnými děly (Novák 2016: 36). Arzenál IS dle zdroje z roku 2018 zahrnoval rovněž přenosné řízené protitankové střely, systémy protivzdušné obrany, útočné pušky zejména z ruské série AK, americké Bushmaster a M16. (Amnesty International UK 2018). Členové organizace často využívali k přesunům vozy Toyota, které mnohdy upravovali k bojovým účelům (Novák 2016: 76). Specialisté na násilí IS také využívali za účelem bombardování a sledování různé typy improvizovaných dronů (Watson 2017).

¹ Dochází k němu, pokud je porušena dohoda, ve které je zakázován vládou dodavatele reexport materiálu přijímající vládou bez jeho předchozího schválení vládou dodavatele (Conflict Armament Research 2017: 5).

Organizace zároveň aktivně vyvíjela a vyráběla další improvizované zbraně včetně různých typů bezzákluzových odpalovacích zařízení a improvizovaných výbušných zařízení, aby jimi byly doplněny zásoby konvenčního materiálu (Conflict Armament Research 2018: 1–2; Conflict Armament Research 2017: 7). Také se věnovala vývoji chemických zbraní. Nejčastěji využívanou chemickou látkou v nich byl chlór, ale IS uspěl i při produkci a nasazení yperitového plynu. Útoky chemickými zbraněmi však měly spíše psychologický než fyzický účinek (Tønnessen 2017: 102).

10.4 Rysy politického násilí vykonávaného organizací Islámský stát

K realizaci cílů IS bylo pro organizaci klíčové vojenské dobytí teritoria (Ludvík 2020: 330). Po nástupu Al-Baghdádiho do čela IS a stažení amerických jednotek z Iráku v roce 2011 se organizace soustředila na dobytí území Iráku a Sýrie (Stanford Center for International Security and Cooperation nedatováno). Nejprve začala narůstat četnost a závažnost útoků organizace na civilní obyvatelstvo. Jen mezi březnem a dubnem 2011 se IS přihlásila k 23 útokům jižně od Bagdádu. Organizace prováděla útoky i přímo v metropolích Mosulu a Bagdádu. Koordinované bombové útoky prováděné po celém Bagdádu zabily jen 22. prosince 2011 63 lidí, přičemž bylo 180 civilistů zraněno (Hashim 2014: 9). Poté přišla první průlomová změna v násilné taktice IS. V červenci 2012 spustila kampaň „Breaking the Walls“. Během ní organizace provedla pomocí improvizovaných výbušných zařízení 24 velkých útoků a zorganizovala osm hromadných útěků z vězení. Jen z věznice Abu Ghraib se jí podařilo osvobodit více než 500 vězňů. Touto kampaní organizace demonstrovala vývoj svých vojenských schopností (Lewis 2013: 7). Cílem akcí bylo rozšířit řady organizace o uvězněné džihádisty, kteří se účastnili útoků al-Káidy v Iráku v letech 2006 a 2007 (Wilson center 2019). IS díky nim získal velkou bojovou sílu a impuls potřebný k obsazení území na severu Iráku. V roce 2013 se organizace IS začala prostřednictvím kampaně „Soldier's Harvest“ zaměřovat na irácké bezpečnostní složky, obsazovat irácká a později i syrská území (Stanford Center for International Security and Cooperation nedatováno), přičemž čelila násobné přesile armádních jednotek. Například v bitvě o Mosul v roce 2014 se postavilo 2000 specialistů na násilí IS proti 10000 specialistů na násilí irácké armády, navzdory tomu organizace toto město dobila (Novák 2016: 33). Organizace IS kombinovala při vojenském postupu konvenční i partyzánský boj, přičemž stále hledala slabá místa nepřítele vhodná k útoku (Novák 2016: 35; Beurpere 2014: 5). Operovala v malých a vysoce mobilních

jednotkách o síle 10 až 40 mužů s vysokou mírou autonomie jejich velení. Každá z nich byla vybavena několika tanky a transportéry, k základní výbavě patřily i granátomety. Při vojenských útocích měly klíčovou úlohu spící buňky, jejichž úkolem bylo proniknout do týlu nepřítele a v určitý okamžik uskutečnit sebevražedné atentáty nebo zahájit palbu. Při dobývání měst využívala organizace nájezdy sebevražedných atentátníků v nákladních automobilech nebo speciálně upravených vozidlech za účelem prolomení obranných linií. Pokud bylo město či vesnice dobyto, jednotky IS v něm na strategických místech rozmístily ostřelovače a přístupové cesty byly zaminovány. To vše za účelem zpomalení nepřátelských jednotek při možném dobývání. Nálože byly rozmísťovány i do domů, což znamenalo smrt mnoha civilistů po jejich návratu po bojích (Novák 2016: 34–36).

Členové organizace IS během vojenského postupu a na již kontrolovaných teritoriích vykonávali celou řadu dalších násilných praktik vůči zajatcům a civilistům v souladu s cíli organizace, a to často excesivním a demonstrativním způsobem (Ludvík 2020: 335). Mezi tyto násilné činnosti patřily hromadné popravy, zabíjení, mrzačení, znásilnění, veřejné bičování, sexuální násilí, mučení, kruté zacházení, únosy či zneužívání dětí (Konrad-Adenauer-Stiftung 2017: 7; United Nations Security Council 2016: 3). Krutost a brutalita násilí byly součástí taktiky IS, jenž měla za cíl zastrašit nepřátele nebo ty, kteří uvažovali o odporu. V některých případech poprav nechali členové IS pár zajatců naživu, aby mohli šířit svědectví o hrůzách, které viděli (Novák 2016: 39). V jiných zase popravy zveřejňovali na internetu ve formě videí, jež se tak stala nástrojem propagandy. Zejména videozáznamy stětí hlav amerických novinářů Jamese Foleyho a Stevena Sotloffa z roku 2014 získaly organizaci velkou mediální pozornost a publicitu (Neer, O'Toole 2014: 146; Greene 2015: 11). Organizace IS považovala mediální pozornost, byť i s negativními konotacemi, za dobrou, protože díky ní získala možnost komunikovat s širším publikem a dále zvyšovat svůj dosah. Tato strategie měla za cíl přilákat nové rekruty, podnítit strach mezi rivaly a protivníky organizace, rozšiřovat její sféru vlivu a získat příležitost pro oslavování jejího extrémního násilí (Khawaja, Khan 2016: 109; Ahsan 2015: 1). Publikované popravy Jamese Foleyho a Stevena Sotloffa byly charakteristické ritualizovaným provedením. Bojovník organizace IS provádějící popravu se v nahrávkách objevuje vestoje se zahalenou tváří, oděn celý v černém a s nožem v ruce vyhrožuje prezidentovi Spojených států a předsedovi vlády Spojeného království. Oběť klečí před ním. Celá videa jsou prodchnuta symbolikou s cílem vykreslit

IS jako legitimní a neporazitelný stát a USA označit za neúspěšný a darebácký stát (Neer, O'Toole 2014: 146; Euben 2017: 1007).

Organizace se při páchání násilí systematicky zaměřovala na komunity či jejich členy, které vnímala jako odpadlické, tedy ty, které se odmítaly přihlásit k její extremistické ideologii nebo v případě menšin nechtěly zaplatit poplatek (ochrannou daň). Jednalo se zejména o jezidy, šíitské muslimy a křesťany (Konrad-Adenauer-Stiftung 2017: 7, 13; United Nations Security Council 2016: 3). Násilí páchané IS na komunitě jezídů a šíitských muslimů podle Karima Asada Ahmada Khana, zvláštního poradce odpovědného za UNITAD (vyšetřovací tým OSN pro usnadnění odpovědnosti za zločiny spáchané IS), spadá pod definici genocidy (OON 2021). Tisíce jezídů se staly obětmi hromadných poprav, mučení či zahynuly při pokusu o útěk. Jezidské ženy a děti byly unášeny a zotročovány. Často byly vystaveny nejbrutálnějšímu zneužívání, včetně sériového znásilňování a dalších forem sexuálního násilí, které mohly trvat roky a vést až k jejich úmrtí. Cílem takových činů bylo zabránit těmto dětem a ženám v přivedení potomstva na svět, vyloučit je z jezidské komunity a v konečném důsledku tuto komunitu zcela vyhladit (UN 2021). V jezidské komunitě mají ženy přísně zakázáno mít jakékoli vztahy s příslušníkem jiné komunity. Zároveň platí pravidlo, že pokud příslušnice jezidského etnika otěhotní s někým, kdo není Jezidem, má na výběr potrat (v Iráku je ale nelegální), nebo vyloučení z jezidské společnosti a opuštění svých dalších dětí (Kristensen 2021).

Počet útoků IS zaměřených proti šíitským muslimům se začal zvyšovat od roku 2013, přičemž největší útoky proběhly při ofenzívě organizace v roce 2014. V tomto roce členové organizace v iráckém Tikritu veřejně zajali a zabili přibližně 1 700 mladých a neozbrojených šíitských leteckých kadetů. Také došlo k hromadné popravě 600 bezbranných šíitských vězňů ve věznici Badoush. Útoky IS se zaměřovaly i na šíitská města nebo jejich částí. V červenci 2015 během oslav konce Ramadánu zapříčinilo nákladní auto naložené bombami v šíitském městě Khan Bani Saad smrt přes 120 lidí. Začátkem roku 2017 provedla organizace dalších 6 bombových útoků v šíitských částech Bagdádu (Hawley 2018: 168).

Organizace IS se během vrcholu její popularity v letech 2014 a 2015 soustředila také na expanzi prostřednictvím volných vazeb po celém světě (model skupiny hub-spoke). V roce 2019 měla organizace pobočky ve 26 zemích mnoho z nich začalo používající písmena „IS“ jako součást názvu své skupiny. Organizace IS svým pobočkám

poskytovala taktickou podporu výměnou za to, si skupiny vytvořily vliv na oblast, ve které operují a uzpůsobovaly svou vnitřní organizační strukturu a strategické rozhodovací procesy, tak aby byly v souladu se strategiemi jádra IS (Cengiz, Karademir, Cinoglu 2022: 18). Podle Global Terrorism Database spáchala organizace IS za celou dobu své existence celkem 6935 útoků. 98,9 % z nich proběhlo na území středního východu a severní Afriky (6860), pobočkám IS se zdařilo realizovat dalších 75 útoků v jihovýchodní Asii (38), v západní Evropě (15), v jižní Asii (8), ve střední Asii (6), ve východní Evropě (5), v subsaharské Africe (2) a na území Austrálie a Oceánie (1) (GTD nedatováno b). Zmíněná databáze eviduje všechny možné typy útoků organizace, naprostá většina byla provedena za pomoci výbušniny (GTD nedatováno a). Jeden z nich proběhl v Paříži v lednu 2015, kdy skupina ozbrojených bojovníků IS zaútočila na šesti místech města současně, včetně fotbalového zápasu mezi Francií a Německem a velkého koncertu v Bataclanu. Byly použity střelné zbraně a výbušniny. Při tomto útoku zahynulo 130 lidí a dalších 350 bylo zraněno (Lister, Sanchez, Bixler, O'Key, Hogenmiller, Tawfeeq 2018).

Díky intenzivní vojenské kampani pod vedením Spojených států došlo v roce 2015 ke značným ztrátám na straně IS v Levantě a Iráku. Do prosince 2017 organizace ztratila 95 % doposud kontrolovaného území. O rok později prezident USA Donald Trump vyhlásil vítězství nad IS v regionu (Cengiz, Karademir, Cinoglu 2022: 16) a na jaře roku 2019 formálně končí nárok chalífátu vyhlášeného organizací IS na jakákoli teritoria (Wilson Center 2019). Organizace IS byla značně vojensky oslabená a vrátila se proto k venkovskému povstaleckému boji v Iráku a Sýrii (Stanford Center for International Security and Cooperation nedatováno), jenž spočívá ve vytvoření malých bojových jednotek, které se specializují na cílené atentáty, překvapivé útoky, únosy, sebevražedné útoky za použití improvizovaných výbušných zařízení (IED) (Almohamad 2021; The Soufan Center 2019). Podle statistických informací z roku 2019 setrvala organizace IS na druhém místě v první desítce skupin pachatelů s největším počtem incidentů v daném roce. Na území Iráku a Sýrie v daném roce spáchala 575 útoků (Cengiz, Karademir, Cinoglu 2022: 16).

11 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo poskytnout interpretaci toho, jakým způsobem organizace Islámský stát využívala politické násilí k dosažení politických cílů. Daný cíl byl naplněn prostřednictvím odpovědí na následující výzkumné otázky:

Proč organizace Islámský stát využívala násilí k politickým cílům a jaké byly jeho vnitřní příčiny?

Využití násilí chápala organizace IS jako strategický nástroj k dosažení svého hlavního politického cíle, a to vybudovat svrchovaný stát se společností, která se s ním bude jednoznačně identitárně identifikovat (chalífát). Jediná cesta k chalífátu podle identity, kterou organizace konstruuje, vede skrze migraci a ofenzivní pojetí džihádu proti všem, kteří nevyznávají jedinou „skutečnou“ verzi Islámu vyznávanou členy IS (odpadlíkům). V rámci identity IS jsou zároveň sdíleny příběhy, dle nichž je organizace oprávněna vést boj „dobra“ proti „zlu“. Prostřednictvím excesivního a demonstrativního násilí a jeho medializací se organizace snažila ovládnout území, udržet si nad nimi kontrolu, získávat sympatizanty, nové spolubojovníky, uznání a respekt. Zároveň jí šlo o vyvolání strachu na straně protivníků a rivalů. Radikální salafisticko-džihádistické myšlenky, podle kterých organizace IS konstruovala svou identitu, jí poskytovaly nejen ospravedlnění pro rozsáhlé použití násilí, ale také jí znemožňovaly prosazování politických cílů organizace jiným než násilným způsobem, tedy prostřednictvím reformismu a politické participace celkově. Podle nich je totiž celý současný společenský systém odpadlický, tudíž v rámci něj nelze vytvořit muslimské instituce. Na základě těchto poznatků lze říci, že násilí tvoří důležitou součást kolektivní identity organizace IS.

Jaké typy politického násilí organizace Islámský stát ve sledovaném období využívala? A jakým způsobem byly uplatňovány?

Organizace Islámský stát disponovala programem destrukce a angažovala specialisty na násilí, kterým poskytla specifický bojový výcvik nebo je rekrutovala z jiných organizací. Z pohledu typologie Charlese Tillyho se tedy zabývala typem politického násilí zvaném koordinovaná destrukce. Během sledovaného období se organizace IS zabývala všemi jejími třemi typy: konspiračním terorem, vražednými zápasy i vyhlazovací kampaní. K tomuto závěru vede několik zjištěných poznatků. Před zahájením ofenzívy v roce 2013 se organizace zaměřovala především na provádění konspiračního teroru. Koordinovaně prováděla útoky na civilní cíle, zejména za využití improvizovaných výbušných zařízení, také se soustředila na napadání vězení. V této fázi organizace disponovala nízkým počtem

specialistů na násilí. Od vyhlášení kampaně „Soldier's Harvest“, prostřednictvím které se organizace začala zaměřovat na obsazování území a boj proti ozbrojeným složkám, začala v rámci Tillyho typologie uplatňovat také vražedné zápasy, což bylo možné díky získání specialistů na násilí z řad bývalých Sadámových vojáků a osvobození vězňů. V důsledku toho došlo ke zvýšení počtu specialistů na násilí v organizaci a zlepšení jejich bojových schopností. Proti ozbrojeným nepřátelským jednotkám postupovala v malých vysoce mobilních útvech, které kombinovaly prvky konvenčního a partyzánského boje. Souběžně s vražednými zápasy byly stále uplatňovány prvky konspiračního teroru. Šlo zejména o využití aktivit spících buněk umístěných v týlu nepřítele a ve strategicky vhodnou chvíli aktivovaných. Takové buňky páchaly sebevražedné atentáty, případně zahájily palbu. Zároveň v souvislosti s expanzí organizace a vznikem jejích poboček po celém světě dochází k rozšíření uplatňování konspiračního teroru IS i v dalších regionech, což vyplývá ze statistik Global Terrorism Database. Dalším praktikovaným typem koordinované destrukce byla vyhlazovací kampaň, prostřednictvím které organizace IS útočila na civilisty, jež vnímala jako odpadlíky od jimi podporované verze islámu, zvláště pak na jezidy, šiitské muslimy a křesťany. Pod tento typ lze kromě různých provedení vražd zahrnout i sexuální násilí páchané na jezidských ženách a dětech, protože šlo o snahu znemožnit jim rozšiřovat svou komunitu, tudíž ji vyhladit.

Mimo rámeček koordinované destrukce využívala organizace IS další Tillym definovaný typ politického násilí: násilné rituály. Z násilných praktik využívaných organizací IS sem patří především popravy, které byly prováděny za účelem veřejného šíření prostřednictvím médií a sociálních sítí. Tyto akty byly charakteristické svým rituálním provedením. Z nahrávek bylo patrné, že šlo o provedení daného scénáře, přičemž se organizátoři snažili o zdůraznění rozdílů mezi aktéry prostřednictvím černého oděvu exekutora a rozdílů v pozicích popravujícího (stojí) a popravovaného (klečí). Podle Tillyho klasifikace rituálů na násilí se jedná o typ, při kterém má jedna strana nepoměrně větší moc než ta druhá.

Důležitou vliv na násilí organizace IS hráli ve sledovaném období političtí podnikatelé. Všichni čtyři vybraní podnikatelé se podíleli na aktivaci hranic, spojování dříve nespojených sociálních míst a propojování odlišných sítí a skupin. Abú Bakr al-Baghdádí a Abú Muhammad al-Adnání tak činili hlavně prostřednictvím charismatických projevů, díky kterým získávali pro program destrukce uplatňovaný skupinou nové příznivce z řad specialistů na násilí i civilních obyvatel. Abú Umar aš-Šíšání tyto činnosti zastával tím,

že si budoval pověst neohroženého válečníka a propůjčil propagandě IS své evropské rysy, aby poskytl možnost nearabským muslimům se s ním ztotožnit. Muhammad Khadir Musa Ramadán se těmto činnostem věnoval prostřednictvím šíření propagandy v tisku a na internetu, jeho postava však zůstávala v pozadí, fyzicky se nezabýval reprezentací organizace IS. Všichni výše zmínění se věnovali také koordinaci destruktivních kampaní. Al-Baghdádí koordinoval IS jako celek, al-Adnání řídil operace organizace v Sýrii a externí operační jednotku Islámského státu. Aš-Šišání pak měl na starost severní frontu v Sýrii a bojovníky organizace z Čečenska a Kavkazu. Ramadán dohlížel na koordinaci produkce propagandistických materiálů.

V závěru sledovaného období se organizace IS dostala do defenzivy a postupně přicházela o kontrolovaná teritoria a specialisty na násilí. V důsledku toho se její činnost omezila jen na Tillym definovaný typ koordinované destrukce zvaný konspirační teror. V malých organizovaných skupinách páchala cílené atentáty, překvapivé útoky, únosy a sebevražedné útoky za použití improvizovaných výbušných zařízení. Na území Iráku a Sýrie v roce 2019 spáchala 575 útoků. Zůstala tedy u stejného typu násilí jako v úvodu sledovaného období, musela se obejít bez praktik typu vražedné zápasy nebo vyhlazovací kampaně.

12 Seznam literatury

Ahsan, M. (2015). *ISIS and Media* (Greensboro: International Relations Insights & Analysis).

Ali, H. (2020). The rise and fall of Islamic state: current challenges and future prospects, *Asian Affairs*, 51 (1), s. 71–94.

Ali, H. (2020). The rise and fall of Islamic state: current challenges and future prospects. *Asian Affairs* 51 (1) s. 71–94.

Alkaff, S. H. B. O. – Jani, M. H. (2016). The death of is top strtegist: reflections on counter-terrorism efforts. *Counter Terrorist Trends and Analyses* 8 (9), s. 4–9.

Alkaff, S. H. B. O. (2014). Abu Bakr Al-Baghdadi, the Imposter. *Counter Terrorist Trends and Analyses* 6 (10), s. 4–7.

Almohamad, S. (2021). Not a Storm in a Teacup: The Islamic State after the Caliphate. *GIGA*. 3. 11. 2021 (<https://www.giga-hamburg.de/en/publications/giga-focus/not-a-storm-in-a-teacup-the-islamic-state-after-the-caliphate?fbclid=IwAR3TI90ebQ0kZAEAXs6t-Ps9IgtK27EWQqOhwf8yR52V7YpbNt-1518O610>, 6. 4. 2022).

Almohammad, A. (2018). ISIS Child Soldiers in Syria: The Structural and Predatory Recruitment, Enlistment, Pre-Training Indoctrination, Training, and Deployment. *ICCT* (<https://icct.nl/app/uploads/2018/02/ICCT-Almohammad-ISIS-Child-Soldiers-In-Syria-Feb2018.pdf>, 3. 4. 2022) s.1–29.

Amnesty International UK (2018). *How Islamic State got its weapons* (<https://www.amnesty.org.uk/how-isis-islamic-state-isil-got-its-weapons-iraq-syria?fbclid=IwAR3uxlcRBpZbJf5jzJNYy-tx51yY5LJeTjZ2Pbc36vTyM33Ct6D5pm8OhL8>, 5. 4. 2022).

Anderson, K. (2016). “Cubs of the Caliphate” The Systematic Recruitment, Training, and Use of Children in the Islamic State. *ICT* (<https://www.ict.org.il/UserFiles/ICT-Cubs-of-the-Caliphate-Anderson.pdf>, 5. 3. 2022).

Apter, D. E. (1997). Political Violence in Analytical Perspective. In: Apter D.E. *The Legitimization of Violence*. (London: Palgrave Macmillan), s. 1–32.

Atwan, A. B. (2015). *Islamic State. The Digital Caliphate* (Oakland: University of California Press).

- BBC (2016). *Islamic State: Abu Muhammad al-Adnani 'killed in Aleppo'* (<https://www.bbc.com/news/uk-37224570?fbclid=IwAR02GRy3pK5DodHNVMF-XP9GbTDEJXimcd8Fah9-lsiG519XT2Ot5sphK7E>, 3. 4. 2022).
- BBC (2019). *Who was Abu Bakr al-Baghdadi?* (https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50200392?fbclid=IwAR2r1SBrsTpIIKatrXmmcgtFdolBuHypHs6lSFwE44_2ctyjF4pgHmIJNVc, 3. 4. 2022).
- Beaurpere, G. N. (2014). ISIS and Protracted War: Why Violent Extremists Persist in the Face of Defeat. *Counter Terrorist Trends and Analyses* 6 (8), s. 4–8.
- Beck, C. J. (2008). The Contribution of Social Movement Theory to Understanding Terrorism. *Sociology Compass* 2 (5), s. 1565–1581.
- Benmelech, E. – Klor, E. F. (2020) What Explains the Flow of Foreign Fighters to ISIS?. *Terrorism and Political Violence* 32 (7), s. 1458–1481.
- Beránek, O. (2016a). Ideologie Islámského státu: saúdští duchovní a případ ikonoklastu režimní. In: Beránek, O. – Ostránský, B. eds., *Islámský stát: Blízky východ na konci časů* (Praha: Academia), s. 180–197.
- Beránek, O. (2016b). Kontextualizace Islámského státu: Saddámův baasistický stín. In: Beránek, O. – Ostránský, B. eds., *Islámský stát: Blízky východ na konci časů* (Praha: Academia), s. 15–31.
- Bernstein, M. (2005). Identity politics. *Annual Review of Sociology* 31 (2005), s. 47–74.
- bin Ali, Sh. T. (2016). Biography of Sheikh Abu Muhammed al-Adnani al-Shami. *JustPaste.it*. 6. 8. 2016 (<https://justpaste.it/Adnanibio>, 3. 4. 2022).
- Borum, R. – Fein, R. (2017). The Psychology of Foreign Fighters. *Studies in Conflict & Terrorism* 40(3), s. 248–266.
- Bosi, L. – Demetriou, Ch. – Malthaner, S. (2014). A Contentious Politics Approach to the Explanation of Radicalization. In: Bosi, L. – Demetriou, Ch. – Malthaner, S. eds., *Dynamics of Political Violence* (Surrey: Ashgate Publishing Limited), s. 1–23.
- Bosi, L. – Malthaner, S. (2015). Political violence. In: Della Porta, D. – Diani, M. *Social movements* (Oxford: Oxford University Press), s. 439–450.
- Cambridge University Press (nedatováno). *Dynamics of Contention* (<https://www.cambridge.org/core/books/dynamics-of-contention/300EBD3513759BAA89184D45EF3F824A#fndtn-information>, 26. 12. 2021).

- Cathcart, W. – Burchuladze, N. – Gogia, T. (2016). The red-bearded Abu Omar al-Shishani was ‘likely’ killed last week, said the Pentagon. Apparently news of his death was exaggerated. His legend grows. *Daily Beast*. 15. 3. 2016 (https://www.thedailybeast.com/red-beard-abu-omar-al-shishani-is-the-walking-dead-isis-minister-of-war?fbclid=IwAR1UsL-Ypfljbbhwj9TIgypzjwM1mH0AqlhPudvazoMOww_TMqqX1bQ7kiY4, 3. 4. 2022).
- Cengiz M. – Karademir K. – Cinoglu H. (2022). The ISIS Model and its Influence Over Global Terrorism. *European Scientific Journal, ESJ* 18 (7), 14–35.
- Conflict Armament Research (2017). *Weapons of the Islamic state* (London: Conflict Armament Research).
- Conflict Armament Research (2018). *Islamic state recoilless launcher systems. Technical report* (London: Conflict Armament Research).
- Counter Extremism Project (nedatováno a). *Abu Bakr al-Baghdadi* (https://www.counterextremism.com/extremists/abu-bakr-al-baghdadi?fbclid=IwAR1KQmB2lcxLtZzsfw1kV_pbM-ADmmPXa57AIYnhzM5Zv7cKj0rYhAL1AS0, 3. 4. 2022).
- Counter Extremism Project (nedatováno b). *Abu Muhammad al-Adnani* (https://www.counterextremism.com/extremists/abu-muhammad-al-adnani?fbclid=IwAR0JuiuiM7jJxyoU475Bt8onvU7bU--DNEebg5zjl8s_D-BF5zCiSnS23gk, 3. 4. 2022).
- Counter Extremism Project (nedatováno c). *Muhammad Khadir Musa Ramadan* (https://www.counterextremism.com/extremists/muhammad-khadir-musa-ramadan?fbclid=IwAR3WGpIGKx0YAIRuZGgD21r-W8Jo_n-tApZKzzMh8BRxGiUd9idHyViKqj8, 3. 4. 2022).
- Counter Extremism Project (nedatováno d). *Omar al-Shishani* (<https://www.counterextremism.com/extremists/omar-al-shishani?fbclid=IwAR02GRy3pK5DodHNVMF-XP9GbTDEJXimcd8Fah9-lsiG519XT2Ot5sphK7E>, 3. 4. 2022).
- Čuřík, J. (2016). Ekonomika Islámského státu a syrský konflikt: Válka jako ekonomická liberalizace jinými prostředky. In: Beránek, O. – Ostránský, B. eds., *Islámský stát: Blízký východ na konci časů* (Praha: Academia), s. 32–62.

- Davis, J. L. – Love, T. P. – Fares, P. (2019). Collective Social Identity: Synthesizing Identity Theory and Social Identity Theory Using Digital Data. *Social Psychology Quarterly* 82 (3), s. 254–273.
- El Damanhoury, K. (2020). Constructing place identity: ISIS and Al-Qaeda's branding competition over the Caliphate. *Place Brand Public Diplomacy* 16, s. 265–278.
- Eltabakh, M. (2019). The Blood Speeches. *Info Times*. 16. 10. 2019 (https://infotimes.org/the-blood-speeches/?fbclid=IwAR1uj6dDVg9tZ0dLX9g9_7BS6x0eGIefY7l0fAyZBmnXeWym7iFIdfrbfI4, 3. 4. 2022).
- es.com/view/document/obo-9780199756384/obo-9780199756384-0156.xml, 26. 12. 2021).
- Estepanova.net (nedatováno). *Dr Ekaterina Stepanova* (http://www.estepanova.net/Biodetaileng.html?fbclid=IwAR0QDNM_DpiqMpvD4jHJY-ilisLsVMI_XnbqdLrJoXzjP9b09JFbCKu7GDI, 3. 3. 2022).
- Euben, R. L. (2017). Spectacles of Sovereignty in Digital Time: ISIS Executions, Visual Rhetoric and Sovereign Power. *Perspectives on Politics* 15 (4), s. 1007–1033.
- Fishman, B. (2021). The history of the Islamic State. In: Sheehan, M.A. – Marquardt, E. – Collins, L. eds., *Routledge Handbook of U.S. Counterterrorism and Irregular Warfare Operations (1st ed.)* (London: Taylor & Francis).
- Gerges, F. A. (2017). *Islámský stát: Cesta k moci* (Praha: Vyšehrad).
- Goodwin, J. (2006a). A Theory of Categorical Terrorism. *Social Forces* 84 (4), s. 2027–2046.
- Goodwin, J. (2006b). What Do We Really Know About (Suicide) Terrorism?. *Sociol Forum* 2006 (21), s. 315–330.
- Goodwin, J. (2012). Introduction to a Special Issue on Political Violence and Terrorism: Political Violence as Contentious Politics. *Mobilization: An International Quarterly* 17(1), s. 1–5.
- Graham, M. (2015). Omar Al-Shishani: ISIS' Senior Chechen Commander. *Counter Terrorist Trends and Analyses* 7 (10), s. 3–8.
- Greene, K. J. (2015). ISIS: Trends in Terrorist Media and Propaganda. *Cedarville University*. 24. 4. 2015 (<https://digitalcommons.cedarville.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=inter>

national_studies_capstones&fbclid=IwAR1oruLcmrcygPh-SdKEXC0V4ENDpJP-
iwGqjWkEPZ2euTw0SEzuD0Nwdm0, 5. 4. 2022).

Greenwood, M. T. (2017). Islamic State and al-Qaeda's Foreign Fighters. *Connections* 16 (1), s. 87–98.

GTD (nedatováno a). *Attack type*
(https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?chart=attack&casualties_type=b&casualties_max=&ctp2=all&perpetrator=40151&count=100&fbclid=IwAR3uxlcRBpZBJf5jzJNYy-tx51yY5LJeTjZ2Pbc36vTyM33Ct6D5pm8OhL8, 6. 4. 2022).

GTD (nedatováno b). *Regions*
(https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?charttype=pie&chart=regions&casualties_type=b&casualties_max=&ctp2=all&perpetrator=40151&count=100&fbclid=IwAR3wUY8RfPSaV2UQzXkIGmzJImDpXkMpRLpvnamQe1guqaHeH2LQDFFaYg, 6. 4. 2022).

Hashim, A. S. (2014). From Al-Qaida affiliate to the rise of the islamic caliphste: the evolution of the Islamic state of Iraq and Syria (ISIS). *S. Rajaratnam School of International Studies. Nanyang Technological University*
(https://www.files.ethz.ch/isn/186573/PR141212_The_Evolution_of_ISIS.pdf?fbclid=IwAR3vulciUZMLC-jM4LzNZgwtHfXy23z99JELjbec3QoyRbrB0hNSIANLwmU, 6. 4. 2022).

Hassan, H. (2015). The secret world of Isis training camps – ruled by sacred texts and the sword. *The Guardian*. 25. 1. 2015
(https://www.theguardian.com/world/2015/jan/25/inside-isis-training-camps?fbclid=IwAR3TCULCJXmujHRXk2tCSuAYz2LpnkFSJRvx7regToQSRp_7P8qDzTHNLXk, 3. 4. 2022).

Hassan, H. (2016). *The Sectarianism of the Islamic State: Ideological Roots and Political Context*. *Carnegie Endowment for International Peace*. 13. 6. 2016
(<https://carnegieendowment.org/2016/06/13/sectarianism-of-islamic-state-ideological-roots-and-political-context-pub-63746>, 15. 3. 2022).

Hawley, E. (2018). ISIS Crimes Against the Shia: The Islamic State's Genocide Against Shia Muslims. *Genocide Studies International* 11 (2), s. 160–181.

Heck, A. (2017). Images, visions and narrative identity formation of ISIS. *Global Discourse*, 7 (2-3) s. 244–259.

Hermann, R. (2016). *Konečná stanice Islámský stát?: Selháni státu a náboženská válka v arabském světě* (Praha: Academia).

Homeland Security Today (2020). *Reward Offered for Information on ISIS Propagandist Muhammad Ramadan* (<https://www.hstoday.us/subject-matter-areas/counterterrorism/reward-offered-for-information-on-isis-propagandist-muhammad-ramadan/?fbclid=IwAR3Lrcm9eByYoN9PtZDRtZWpQP83NX3D374xsfC5N9Uz6emF6WF8gFdds3w>, 3. 4. 2022).

Christopoulos, D. – Ingold, K. (2015). Exceptional or just well connected? Political entrepreneurs and brokers in policy making. *European Political Science Review* 7 (3), s. 457–498.

Christopoulos, D. C. (2006). Relational attributes of political entrepreneurs: a network perspective. *Journal of European Public Policy* 13 (5), s. 757–778.

Ingram, H. J. – Whiteside, C. – Winter, Ch. (2019). The Guerrilla ‘Caliph’: Speeches that Bookend the Islamic State’s ‘Caliphate’ Era. *CTCSENTINEL* 12 (5), s. 41–46.

Ingram, H. J. – Whiteside, C. – Winter, Ch. (2020). *The ISIS Reader: Milestone Texts of the Islamic State Movement* (New York: Oxford University Press).

Khawaja, A. S. – Khan, A. H. (2016). Media Strategy of ISIS. *Strategic Studies* 36 (2), s. 104–121.

Konrad-Adenauer-Stiftung (2017). *Crossroads: The future of Iraq’s minorities after ISIS* (https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=d69ea2cc-d8b5-a321-3b27-224c92e086f0&groupId=252038&fbclid=IwAR3vulciUZMLC-jM4LzNZgwtHfXy23z99JELjbec3QoyRbrB0hNSIANLwmU, 6. 4. 2022) s. 4–64.

Kopecký, V (2016). Islámský stát přišel o jednoho ze svých d’áblů. *Armádní Noviny*. 16. 3. 2016 (<https://www.armadninoviny.cz/islamsky-stat-prisel-o-jednoho-z-dablu.html?fbclid=IwAR1fhbuMMbm2ugVvc0TuYhPpmyZFfEtXxgfIALFIYeskIxCrsoiKZ8GUwuM>, 3. 4. 2022).

Kristensen, C. (2021) The Yazidi Genocide, lack of justice and gender-based violence in genocides. *King’s College London*. 9. 8. 2021 (<https://www.kcl.ac.uk/the-yazidi-genocide-lack-of-justice-and-gender-based-violence-in-genocides?fbclid=IwAR3uxlcRBpZbJf5jzJNYy-tx51yY5LJeTjZ2Pbc36vTyM33Ct6D5pm8OhL8>, 5. 4. 2021).

- Kumar H. M., S. (2018). Islam and the Question of Confessional Religious Identity: The Islamic State, Apostasy, and the Making of a Theology of Violence. *Contemporary Review of the Middle East*, 5(4), s. 327–348.
- Lewis, J. D. (2013). *Middle East security report 14. Al-Qaeda in Iraq Resurgent* (Washington: Institute for the Study of War).
- Lister, T. – Sanchez, R. – Bixler, M. – O’Key, S. – Hogenmiller, M. – Tawfeeq, M. (2018). ISIS goes global: 143 attacks in 29 countries have killed 2,043. *CNN*. 12. 2. 2018 (<https://edition.cnn.com/2015/12/17/world/mapping-isis-attacks-around-the-world/index.html?fbclid=IwAR0aSmVrpzBzVb8NesYuQWVdFkVuR5-JyQKdRcBqt5mQEVM6V0mN0viYuWI>), (6. 4. 2022).
- Ludvík, Z. (2020). *Teritorium a nestátní aktér: Ovládnutím území k efektivnímu naplnění cílů radikálního islámu?* (Praha: Nakladatelství Karolinum).
- Macario, G. (nedatováno). The Death of Abu-Bakr al-Baghdadi: what future for IS? *Opinio Juris* (https://www.opiniojuris.it/wp-content/uploads/2019/12/The-Death-of-Abu-Bakr-al-Baghdadi-Macario.pdf?fbclid=IwAR2oLc9BdEDsVSfFvBo1kUkiJAAtjOnxy5tBr_GXtDwDluDeWZw3EKeaEGw), 3. 4. 2022).
- Machová, K. (2020). *Politické násilí* (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky).
- McAdam, D. – Tarrow, S. – Tilly, Ch. (2001). *Dynamics of Contention* (Cambridge: Cambridge University Press).
- McAdam, D. – Tarrow, S. – Tilly, Ch. (2009). Comparative Perspectives on Contentious Politics. In: Příjmení, Lichbach, M. I. – Zuckerman, A. S., *Comparative Politics: Rationality, Culture, and Structure* (New York: Cambridge University Press), s. 260–290.
- Melucci, A. (1995). The process of Collective Identity. In: Johnston, H. – Klandermans, B. eds., *Social Movements and Culture* (Minneapolis: University of Minnesota Press), s. 41–63.
- Mobilizing Ideas (nedatováno). Anthony Oberschall (https://l.facebook.com/l.php?u=https%3A%2F%2Fmobilizingideas.wordpress.com%2Fanthony-oberschall%2F%3Ffbclid%3DIwAR1JzKxVRfrNR12ILkHyFHD8BUqCkz-FIHAcGcqPkm4_V1BvWoSUT5v2dDc&h=AT3y8FDJ6tBZHJ_jzO8EWm-vvykx01toE0DdFA8rIAFNifceJJ_6AEwPoZigM0j0z4OUTxQ0LMomB5Z5R-zQ3AGLJbiUBWNIG4nYifk7BYEIWTUmAbXtXyhmxBa0q18YIXUIK4pBcBbXHLKwE_hm4g), 3. 3. 2022).

- Moore, C. – Tumelty, P. (2008). Foreign Fighters and the Case of Chechnya: A Critical Assessment. *Studies in Conflict & Terrorism* 31(5), s. 412–433.
- Neer, T. – O’Toole, M. E. (2014). The Violence of the Islamic State of Syria (ISIS): A Behavioral Perspective. *Violence and Gender* 1 (4), s. 145–156.
- Novák, M. (2016). Islámský stát a jeho sebevražedná taktika na bojištích v Sýrii, Iráku a v Africe. In: Beránek, O. – Ošťanský, B. eds., *Islámský stát: Blízký východ na konci časů* (Praha: Academia), s. 180–197.
- NYU (nedatováno). *Jeff Goodwin* (https://as.nyu.edu/content/nyu-as/as/faculty/jeff-goodwin.html?fbclid=IwAR03i_L6lZiysTQuBJh2cX8H3YAVEXAMwsyJmnggZ_nXaRxvqjQVSJ_021is), 3. 3. 2022).
- Oberschall, A. (2004). Explaining Terrorism: The Contribution of Collective Action Theory. *Sociological Theory* 22 (1), s. 26–37.
- OON (2021). Bojeviki IGIL soveršili genocid protiv jezidov i musulman-šiiťov v Irake - sledovatěli OON (<https://news.un.org/ru/story/2021/05/1402712?fbclid=IwAR1Osppx8tNsQv5G2d63n56GDH8wqH8d0HqAAWvplpW6HUIEK5vxPIPW2qw>), 5. 4. 2022).
- Orton, K. (2020). State Department Offers Bounty for Islamic State Propaganda Official. *Kyle Orton's Blog*. 29. 5. 2020 (https://kyleorton.co.uk/2020/05/29/state-dept-rewards-for-justice-muhammad-ramadan/?fbclid=IwAR1DOoiC4suLXf5oRHQt-rDjdc5aRh1BJvoaYi_24QiEo6h_fe14Bh28aDk#more-6446), 3. 4. 2022).
- Orton, K. (2021). The Spokesman’s Response When the Islamic State Went to War With the Syrian Rebellion. *Kyle Orton's Blog*. 24. 5. 2021 (<https://kyleorton.co.uk/2021/05/24/the-spokesmans-response-when-the-islamic-state-went-to-war-with-the-syrian-rebellion/#more-7110>), 3. 4. 2022).
- Ošťanský, B. (2016). Na konci dějin: Islámský stát a apokalyptická rétorika. In: Beránek, O. – Ošťanský, B. eds., *Islámský stát: Blízký východ na konci časů* (Praha: Academia), s. 101–136.
- Oxford Bibliographies (nedatováno). Charles Tilly (<https://www.oxfordbibliographies.com>).
- Peled, D. (2019). Abu Bakr al-Baghdadi: Everything You Need to Know About the Leader of the Islamic State. *Haaretz*. 27. 10. 2019 (https://www.haaretz.com/middle-east-news/isis/isis-abu-bakr-al-baghdadi-killed-iraq-syria-1.5415906?fbclid=IwAR2UoWWbggkUWUKWfgWsBpNs5g4kco9SK0Rac_n95BV02Og2K-JrUTySXXU), 3. 4. 2022).

- Picker, L. (2016). Where Are ISIS's Foreign Fighters Coming From?. *NBER* (<https://www.nber.org/digest/jun16/where-are-isiss-foreign-fighters-coming>, 5. 4. 2021).
- Rasheed, A. – Aboulenein, A. (2019). Islamic State's Baghdadi: a trail of horror and death. *Reuters*. 27. 10. 2019 (<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-baghdadi-leader-newsma-idUSKBN1X60AQ>, 1. 4. 2022).
- Ruggiero, V. (2006). *Understanding political violence. A Criminological Analysis* (London: Open University Press).
- Ruggiero, V. (2017). Political Violence: A Typology. *Kriminologijos studijos* 5 (2017), s. 43–63.
- Schmitt, E. – Barnard, A. (2016). Senior ISIS Strategist and Spokesman Is Reported Killed in Syria. *The New York Times*. 30. 8. 2016 (<https://archive.ph/r2Ub5#selection-1957.0-1957.64,3.4>. 2022).
- Schneider, D. – Turshen, M. (2019). Volume 5. *ScienceDirect* (<https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/political-violence?fbclid=IwAR17cWokHPL5BXzmepz-d3u-UiHfCLdPT2tP47LGK-bXsDjFIaOz5SAcsEA>, 28. 2. 2022).
- Schneider, M. – P. Teske – M. Mintrom (1995). *Public Entrepreneurs: Agents of Change in American Government* (New Jersey: Princeton University Press).
- Siebert, J. – von Winterfeldt, D. – John, R. S. (2016). Identifying and Structuring the Objectives of the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) and Its Followers. *Decision Analysis* 13 (1), s. 26–50.
- SITE Intelligence Group (2021). *Alleged Death of Jordanian IS Leader and Propagandist Mourned by Filipino Supporters as a “Huge Loss”* (https://ent.siteintelgroup.com/Jihadist-Threat-Southeast-Asia/death-of-jordanian-is-leader-and-propagandist-mourned-by-filipino-supporters-as-a-huge-loss.html?fbclid=IwAR2boUcs2LgkHE8iZTNft1c7Q2_geEokqhUB-PGIktvSUTO6Xa8rSLN7KoE, 3. 4. 2022).
- Speckhard, A. – Ellenberg, M. D. (2020). ISIS in Their Own Words. *Journal of Strategic Security* 13 (1), s. 82–127.
- Stanford Center for International Security and Cooperation (nedatováno). *Strategy* (<https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/islamic->

state?fbclid=IwAR0ap9SsDjIvEd3EDnallFRX1CyigtmcC5u8bDqLt_aG5I6xAw2nWB3RROQ#_ftn26, 6. 4. 2022).

Starr, B. (2016). U.S. working to confirm it killed top ISIS leader, again. *CNN*. 14. 7. 2016 (<https://edition.cnn.com/2016/07/13/politics/isis-omar-al-shishani/?fbclid=IwAR2qMulpNH8Ezf4TaKiVUsP9zgsuVj9unPC-Ahjrojm-0ERhwfxdKl0pos8>, 3. 4. 2022).

Stepanova, E. (2008). *Terrorism in Asymmetrical Conflict* (Oxford: Oxford University Press).

Stepanova, E. (2014). The Evolution of the al-Qaeda-type Terrorism: Networks and Beyond. In: Bosi, L. – Demetriou, Ch. – Malthaner, S. eds., *Dynamics of Political Violence* (Surrey: Ashgate Publishing Limited), s. 275–292.

Stets, J. E. – Burke, P. J. (2000). Identity Theory and Social Identity Theory. *Social Psychology Quarterly* 63 (3), s. 224–237.

Šubrt, J. – Kumsa, A. – Ruzzeddu, M.(2020). *Explaining Social Processes. Perspectives from Current Social Theory and Historical Sociology* (Cham: Springer Nature Switzerland AG).

Tarrow, S. – Tilly, Ch. (2015). *Contentious Politics* (New York: Oxford University Press).

Tarrow, S.G. (2011). *Power in Movement*. (New York: Cambridge University Press).

The Arab Weekly (2020). *Under assault, ISIS gasps for air through propaganda* (https://the arabweekly.com/under-assault-isis-gasps-air-through-propaganda?fbclid=IwAR2boUcs2LgkHE8iZTNft1c7Q2_geEokqHUB-PGltvSUTO6Xa8rSLN7KoE, 3. 4. 2022).

The Soufan Center (2019). *IntelBrief: Don't Call It A Comeback: The Staying Power of the Islamic State* (<https://thesoufancenter.org/intelbrief-dont-call-it-a-comeback-the-staying-power-of-the-islamic-state/?fbclid=IwAR0Q-FnbMVaExFWUvFkIWXjfAEJMUEWxCaJ18TEzwnPIP5KsBO2U-72MBCY>, 6. 4. 2022).

The Wilson Center (2019). *Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State* (<https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state?fbclid=IwAR0aSmVrpzBzVb8NesYuQWVdFkVuR5-JyQKdRcBqt5mQEVM6V0mN0viYuWI>, 6. 4. 2022).

Tilly, Ch. (2004). Terror, Terrorism, Terrorists. *Sociological Theory* 22 (1), s. 5–13.

- Tilly, Ch. (2005). Terror as Strategy and Relational Process. *International Journal of Comparative Sociology* 46 (1-2), s. 11–32.
- Tilly, Ch. (2006). *Politika kolektivního násilí* (Praha: Sociologické nakladatelství (Slon)).
- Tønnessen, T. H. (2017). Islamic State and Technology – A Literature Review. *Perspectives on Terrorism* 11 (6), s. 101–111.
- Ťupek, P. (2016). Ideologie Islámského státu: Salafistická rétorika, chalífát a cizinci. In: Beránek, O. – Ostránský, B. eds., *Islámský stát: Blízký východ na konci časů* (Praha: Academia), s. 85–100.
- UN (2021). *ISIL/Da'esh Committed Genocide of Yazidi, War Crimes against Unarmed Cadets, Military Personnel in Iraq, Investigative Team Head Tells Security Council* (https://www.un.org/press/en/2021/sc14514.doc.htm?fbclid=IwAR0sj0O8Pf3E45hwYY5C2jDiUTNdO4dHFdLjjOQrEFQI_7xl0MADdAirTJY, 6. 4. 2022).
- United Nations Security Council (2016). *Report of the Secretary-General on the threat posed by ISIL (Da'esh) to international peace and security and the range of United Nations efforts in support of Member States in countering the threat*, S/2016/92, 29. 1. 2016.
- Van Stekelenburg, J. (2013). Collective Identity. In: Snow, D.A. – della Porta, D. – Klandermans, B. – McAdam, D. eds., *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements* (Malden: Wiley Blackwell), s. 219–225.
- Watson, B. (2017). The Drones of ISIS. *Defense One*. 12. 1. 2017 (<https://www.defenseone.com/technology/2017/01/drones-isis/134542/>, 5. 4. 2022).
- Weggemans, D. – de Bont, R. – Peters, R. – Bakker, E. (2017). Life at ISIS: The Roles of Western Men, Women and Children. *Security and Global Affairs* 1, s. 3–17.
- Whooley, O. (2007). Collective Identity. In: Ritzer, G. ed., *The Blackwell Encyclopedia of Sociology* (New York: John Wiley & Sons, Ltd.).
- Wilson Center (2019). Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State (<https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state>, 26. 12. 2021).
- Wright, R. (2016). Abu Muhammad al-Adnani, the Voice of ISIS, Is Dead. *The New Yorker*. 30. 8. 2016 (<https://www.newyorker.com/news/news-desk/abu-muhammad-al-adnani-the-voice-of-isis-is-dead?fbclid=IwAR3kDKE85LlxPScROxyGD6D4VIbZva38YZdUINITIaECYdeuWDWiKF66Axo>, 3. 4. 2022).

13 Resume

This diploma thesis deals with political violence as a tool for achieving political goals on the example of the Islamic State. This work aims to interpret how political violence by the Islamic State is used to achieve its political goals.

The thesis is conceived as a case explanatory study, while the theoretical part deals with the conceptualization of collective political violence and terrorism as forms of contentious politics, from the perspective of theorists and pioneers of the concept of contentious politics and social movement research. It adopts the theoretical framework primarily from Charles Tilly. This theorist of contentious politics created an original typology of interpersonal violence, from which this work adopts types that contain characteristics related to terrorism. These are violent rituals, coordinated destruction and scattered attacks. Charles Tilly also dealt with the influence of political identities, political entrepreneurs and violence specialists on the process of political violence, which the theoretical part of this work also reflects.

The practical part of the work focuses on the Islamic State organization as an executor of political violence from 2011 to 2019. It applies the knowledge described in the theoretical section, including the above-mentioned typology. The thesis deals with the identity of the Islamic State organization in relation to its goals, political entrepreneurs in IS services, its violence specialists, and the features of political violence perpetrated by the organization.